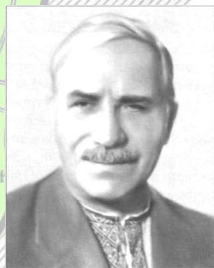

**Ківерцівський районний відділ культури і туризму
Волинської області
Центральна районна бібліотека Ківерцівської ЦБС**

Ківерцівщина: Коріння роду і слави

Ківерці, 2010

Ківерцівщина: Коріння роду і слави : дайджест / Ківерцівський районний відділ культури і туризму Волинської області Центральна районна б-ка Ківерцівської ЦБС; / Упоряд. І. М. Одарчук; відповід. за вип. Л. І. Михальчук. – Ківерці, 2010. – 42 с.

Історичний час неодмінно розставляє на свої місця і виділяє за значенням події, факти, явища суспільного життя, а головне – людину.

Саме час дає можливість оцінити видатну особу, визначити рівень її таланту чи геніальність.

В історії Ківерцівщини різних часів є такі постаті, без яких неможливо уявити й осмислити її минуле.

*На сторінках бібліографічного дайджесту **«Ківерцівщина: Коріння роду і слави»** читач знайде розповіді про долі найвиразніших особистостей, яких благословила на світ ківерцівська земля.*

Представлені у виданні люди – гідні найвищої шани й уваги!

Бібліографічний дайджест розрахований на широке коло читачів. Допоможе він і бібліотекарям у пошуку відповідної літератури. Для всіх хто цікавиться історією нашого краю.

Матеріал підготувала: І. М. Одарчук

Комп'ютерний набір: О. В. Полійчук

Відповідальна за випуск: Л. І. Михальчук

Побутує думка, що історія – щось далеке від нас, таке, що давно минуло. Ні, історію творимо ми з Вами – повсюди і щогодини. День прожитий кожним із нас сьогодні, завтра стане історією.

Історія кожної країни, кожного її періоду пов'язана з життям та діяльністю видатних особистостей, які зробили неоціненний внесок у розвиток як власного народу, нації, держави, так і світової культури.

Україна – це край, що дав світові багато видатних особистостей, які проявили себе у різних галузях науки і техніки, культури і мистецтва, історичних діячів. Щоправда, терниста історична путь України, яка була багато віків під владою інших країн та імперій, призвела до того, що їх імена досить часто замовчувалися або асоціювалися з іншими країнами, де вони здобули славу.

Для кожної людини той край, де вона народилася, виросла – найкраще, найгарніше місце на землі.

Ківерцівщина є унікальною, чарівною частиною України з мальовничою природою, прекрасними пам'ятниками історії, архітектури.

Які б віхи історії не переживав район – самовіддана праця людей його прославляє і збагачує. Тут живуть хороші, працьовиті, обдаровані, талановиті ківерчани, а про краян – уродженців Ківерцівщини, відомо не лише за межами області, а й України.

Сьогодні ми повинні віддати належне всім, хто своєю наполегливою працею прославив Україну, чия дорога у велике життя розпочиналася з Ківерцівщини. Це математик-алгебрист, академік Михайло Пилипович Кравчук, Герой Радянського Союзу Василь Павлович Киричук, Петро Данилович Сардачук – Повноважний Посол України; професор, ректор Київського національного лінгвістичного університету – Гарік Артемчук, Василь Чепелюк – народний артист України; заслужений артист України – Віктор Дужич; Степан Радіон – український письменник, громадський діяч, вчений, проживав в Австралії; Габрієля Запольська – видатна польська письменниця, драматург, актриса; Володимир Гнатович Зайчук – заслужений юрист України, народний депутат України 3-х скликань, у 80-х роках Міністр юстиції УРСР, голова Верховного Суду.

Ми не всіх згадали, бо не всі імена зберегла історія.

Саме на сторінках бібліографічного дайджесту «Ківерцівщина: коріння роду і слави» ми займемося вивченням свого родоводу та історії нашої малої батьківщини: пошуком та популяризацією видатних осіб. У коротеньких біографіях, що вміщені у цьому виданні – їхнє життя, а наша слава і наша гордість. Це початкова частина великого проекту, мета якого – явити сучасникам видатних творців у різних сферах людської діяльності, розповісти правду про наше минуле, щоб знали ми і пам'ятали чиїх батьків ми діти, яка земля є найріднішою, і щоб чули ми голос віків, що промовляє до нас боєм і радіщами рідної землі.

В усі роки – далекі чи нинішні, працює тих, хто жив, творив, вершив добрі справи і тепер працює на цій благословенній Волинській землі, хто приходитиме у цей світ в майбутньому, – зростатиме, міцнітиме і розвиватиметься наша маленька Батьківщина – така дорога і рідна, мила серцю кожного.

Низький уклін їм усім за багаторічну невтомну працю від вдячних нащадків.

Волинські Микола і Петро

Неподалік чарівної маленької річки Путилівки, серед зелених садів і полів, розкинулося стародавнє містечко Олика. Тут в заможній родині хлібороба народилися Микола та Петро Волинські.

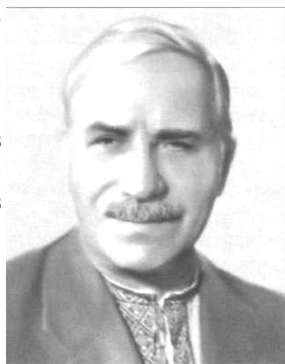
Пінчук О. Родом з Олики : [П. К. Волинський] / О. Пінчук // Ленінський шлях. – 1988. – 10 квіт.

Волинський Микола Костьович мовознавець, педагог. Він народився 4 квітня 1890 р. У 1910 році закінчив Острозьку Класичну гімназію (нині Рівненська область). Навчаючись у Санкт-Петербурзькому університеті, брав участь у студентському українофільському русі, за що був відрахований у 1911 році. У тому ж році став студентом Ніжинського історико-філологічного інституту (нині Чернігівська область), де був одним з організаторів нелегального відзначення 100-річчя від дня народження Тараса Шевченка. І як результат – відрахування у 1915 р. У 1917 р. закінчив Харківський університет. З 1920-29 роки працював викладачем Ніжинського педагогічного інституту. 1929-35 рр. – викладач Бердянського педагогічного технікуму (нині Запорізька область). Потім працював у Слов'янському педагогічному інституті, де з 1939-41, 1944-54 роки очолював кафедру мовознавства. Подальша доля Миколи Костьовича, на жаль, нам не відома, відомо тільки, що кандидат педагогічних наук, наш земляк помер 6 серпня 1990 року в м. Лієпая (Латвія).

Овчаренко Н. І. Волинський Микола / Н. І. Овчаренко // Енциклопедія сучасної України. – 2006. – Т. 5. – С. 70.

Петро Костьович народився 14 лютого 1893 року. Ще навчаючись у початковій школі, він проявив неабиякий інтерес до книг. А будучи студентом гімназії, Петро Костянтинівич напам'ять знав вірші Пушкіна, Лермонтова, любив читати Гоголя. Образ головного героя роману Гоголя «Тарас Бульба» завжди поставав у його уяві, як образ непримиренного борця проти загарбників, проти зла. А шевченківська «Катерина», яку П. К. Волинський читав потаємно, краяла душу і серце юнакові, бо він бачив навколо себе, в тогочасній Росії, таку ж соціальну несправедливість, яка була й за Кобзаревих часів. Хвилював хлопця і Еней — герой твору Івана Котляревського. Він здавався йому «на всіх берегах» і «на тому світі» непереможним.

Закінчивши гімназію, Петро Костянтинівич вирішив за будь-яких умов досконало вивчити літературу свого народу, і добрим, багатим словом

допомогти йому боротись за торжество нового життя. При великих матеріальних труднощах Петро у 1911 році вступає у Ніжинський історико-філологічний інститут, який успішно закінчує через п'ять літ. Після цього він іде вчителювати в містечко Остра на Чернігівщині.

З самого початку трудової діяльності Петро Костянтинович проявляє себе здібним мовознавцем і літератором. Його уроки з літератури захоплювали дітей.

Але найбільш плідно розцвів талант Петра Волинського після перемоги Великої Жовтневої соціалістичної революції. З встановленням Радянської влади на Україні, він викладає літературу в середніх школах міста Києва, а з 1929 року читає лекції у київських вищих навчальних закладах.

Наумчук М. Видатний мовознавець : [П. К. Волинський] / М. Наумчук // Ленінський шлях. – 1968. – 6 червня

Першою працею відомого літературознавця була розробка «Изучение произведений А. С. Пушкина в средней школе», написана спільно з А. А. Снітковою і Т. Ф. Фашенською, вона побачила світ у видавництві «Радянська школа» в 1936 році.

З кінця 30-х років наш земляк стає провідним літературознавцем. У співавторстві з О. Білецьким, О. Волковим, Р. Устенко видає підручник для 8 класу «Українська література» (1939), яким незмінно багато років користувалися учні середніх шкіл. Цей підручник пізніше доповнювався і перевидавався в 1947, 1951, 1959, 1960 та інших роках. З тими ж літературознавцями - О. Білецьким та І. Пігулком, оличанин в 1961 році створює підручник «Українська література» для учнів 9 класу, який теж витримав декілька перевидань.

Пінчук О. Родом з Олики : [П. К. Волинський] / О. Пінчук // Ленінський шлях. – 1988. – 10 квіт.

У грізні роки Великої Вітчизняної війни П. К. Волинський виступає на сторінках преси, своїм пристрасним словом запалює радянських людей на боротьбу проти ворога. А у важкий 1942 рік, щоб бути разом з народом, він вступає в ряди КПРС.

Після перемоги радянського народу над фашизмом, Петро Костянтинович читає курс лекцій з української літератури в Київському педагогічному інституті імені О. М. Горького, а з 1947 р. завідує тут кафедрою, одночасно займаючись і науковою, і педагогічною роботою.

Тисячі юнаків і дівчат, колишніх учнів П. К. Волинського, стали тепер вчителями та літературознавцями.

Наумчук М. Видатний мовознавець : [П. К. Волинський] / М. Наумчук // Ленінський шлях. – 1968. – 6 червня

Знати, любити, вміти — такі вимоги Петро Костянтинович ставив перед кожним, хто обрав нелегку стежу вчителя-словесника. Знання свого предмета, любов до України та рідної літератури (як скарбниці народної духовності) й уміння передати свої знання і любов підростаючому поколінню — це, на глибоке переконання професора, є ті засади, на яких повинна базуватися праця педагога.

Лекції Петра Волинського були надзвичайно популярними серед студентів, аспірантів, молодих фахівців. Ці лекції він не просто читав, а ніби «проживав» їх за кафедрою. Те, що понад 150 вихованців професора згодом успішно реалізували себе на ниві красного письменства (про це побіжно згадує О. Лозовицький у статті «Насамперед — учитель», опублікованій «Літературною Україною» до 100-річчя вченого) — факт більш аніж промовистий. Окрім того, під керівництвом Петра Костянтиновича було захищено 30 кандидатських і 3 докторські дисертації. Таким чином, варто говорити про наукову школу професора П. Волинського.

Ольшевський І. Знати, любити, вміти : Петро Волинський / І. Ольшевський // Волинь літературна. — Луцьк, 2005. — Вип. 2. — С. 4-6.

«Саме завдяки професору Волинському, в якого вчилась,— часто згадує викладач Луцького педінституту Марія Іванівна Рева, — я до глибини душі полюбила свій народ, його мову і літературу. І як же можна їх не полюбити, коли слухаєш, з якою пристрасністю Петро Костянтинович розповідає на лекціях про «Слово о полку Ігоревім», або про твори Івана Котляревського. А коли йде мова про Шевченка, то Волинський з великим піднесенням напам'ять цитує:

«...врага не буде супостата,
А буде син і буде мати,
І будуть люди на землі!».

А почне Петро Костянтинович, наприклад, розповідати про Гоголя, то, здається, що неначе він сам з ним товаришував, бо завжди підкреслить: «...Такое товарищество может быть только на Руси».

Наумчук М. Видатний мовознавець : [П. К. Волинський] / М. Наумчук // Ленінський шлях. — 1968. — 6 червня

У доробку вченого більш як 200 наукових праць, із них — понад 100 книг, розвідок, статей з теорії та історії української літератури. Розмаїття наукових інтересів Петра Волинського справді гідне подиву. Окрім вищезгаданих майстрів художньої літератури, він писав про Петра Гулака-Артемовського, Євгена Гребінку, Григорія Квітку-Основ'яненка, Олександра Кониського, Якова Щоголева, Павла Тичину тощо. Серед його відомих праць варто назвати дослідження «Теоретична боротьба в українській літературі (перша половина XIX ст.)» (1958) та «Український романтизм у зв'язку з розвитком романтизму в слов'янських літературах» (1963), в основу яких покладено доповіді на IV і V міжнародних з'їздах славістів, монографію «Іван Котляревський. Життя і творчість» (вийшла трьома виданнями — 1951, 1955, 1969), статті «Естетичний ідеал Шевченка» (1956), «Вірш Шевченка як складова частина його поетики» (1965), «Методи літературознавчого дослідження в працях І. Франка» (1966), «Поезія Лесі Українки» (1972) та ін. За участю й редакцією Петра Волинського вийшло кілька підручників та хрестоматій з української літератури для середніх шкіл (деякі з цих книг витримали десятки видань). Професор був також ініціатором та одним із авторів і редакторів тритомної «Історії української літератури» (1964-1969), призначеної для студентів філологічних факультетів, університетів та

педагогічних інститутів. А за його підручником „Основи теорії літератури” (1962, 1967) навчається вже не одне покоління майбутніх освітян.

Помер 12 квітня 1982 року в Києві. Ті, кому пощастило знати Петра Костянтиновича Волинського особисто, згадують про виняткову скромність, чуйність, доброту цієї людини, й водночас про вимогливість і самовимогливість його як ученого та педагога. Згаданий уже девіз — «знати, любити, вміти» — професор адресував не лише студентам, а й колегам по кафедрі, й насамперед — самому собі, власним прикладом доводячи, яким повинен бути український філолог. Тому й лишився у вдячній пам'яті людській Учителем із великої літери.

Ольшевський І. Знати, любити, вміти : Петро Волинський / І. Ольшевський // Волинь літературна. – Луцьк, 2005. – Вип. 2. – С. 4-6.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волинський Петро Костьович // Українська літературна енциклопедія. - Т. І. - К. : Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1988. - С. 347.
2. Волинський Петро Костянтинович // Літературна карта Волині: Бібліогр. покажч. - Луцьк, 1988. - С. 26-27.
3. Волинський Петро Костянтинович // Українські письменники: Бібліогр. слов. - Т. 4. – К : Дніпро, 1965. - С. 211-213.
4. Калениченко Н. Л. Педагог і вчений // Літ. Україна. — 1973. — 13 лют.
5. Лозовицький О. Насамперед — учитель // Літ. Україна. — 1993. — 4 берез.

Гребінь Тихін Констянтинович (1903 – 1987)

На високому пагорбі за селом, де вічним сном сплять ті, що пішли із життя, стоїть увінчаний зірочкою скромний обеліск. На ньому напис: «Гребінь Тихін Костянтинович. 1903—1987». Дві дати розділені рисою. А між ними — довге, нелегке і справді героїчне життя людини, яка стояла біля джерел революційного руху на Волині, була одним із організаторів культурно-освітньої організації «Просвіта» в нашому районі, членом Центрального Комітету революційної партії «Сельроб».

Народився Тихін в селі Жорнище Луцького повіту 25 серпня 1903 року. Сім'я не була бідною, але багатодітною: п'ятеро синів і три дочки. Коли фронт Першої світової війни підступив до села, вся родина евакуювалася в Єкатеринославську губернію. Ще змалку Тихін дуже любив читати. Цю любов йому прищепив учитель повітової школи в містечку Саксагань на Дніпропетровщині Григорій Павлович Дорошенко. Навчання в школі велося російською мовою, та вчитель часто приносив українські книжки допитливому підліткові. До глибокої старості запам'ятав він вірш Т. Шевченка «На Великдень, на соломі...», якого навчив його наставник.

У 1918 році сім'я Гребенів повертається на Батьківщину. Та незабаром на Волині настали тяжкі часи польської окупації. Розпочалася колонізація і полонізація нашого краю. Уже 21 травня 1921 року волинський воєвода Кжаковський видав наказ про заборону української мови в навчальних закладах і установах воеводства. Відтак ліквідовуються школи, українські газети, українців не приймають на службу в державні установи. Українське слово всюди переслідувалося, все українське проголошувалося ворожим Польщі.

Та молодь тягнулася до знань. В 1924 році Тихін знайомиться з учителем із містечка Олика Д. Х. Маркевичем. В хаті С. М. Гончарука вони організовують бібліотеку культурно-освітнього товариства «Просвіта». Щонеділі тут збиралися юнаки і дівчата з Олики, Залісоччя, Гор'янівки. Часто сюди приходили і хлопці з Цумані — Данило Гламазда і Хома Бачевський.

За дорученнями керівника «Просвіти» Тихін разом з Х. Бачевським їздив до Луцька за літературою. Привозили газети «Читальня», «Письмо Просвіти», листівки та календарі.

У березневі дні 1925 року в Олиці було організовано Шевченкове свято. Дівчата прибрали «Просвіту» гілками набубнявілої берези, принесли вишиті рушники. Хата була повна молоді. Коли почали читати вірші Кобзаря, представник магістрату поставив вимогу припинити «зборище», погрожував закрити «Просвіту». У відповідь хлопці та дівчата заспівали «Заповіт». Незабаром в читальні було проведено обшук, «Просвіту» закрили. Та не надовго, 13 березня 1927 року просвітяни знову провели вечір пам'яті великого українського поета. Молоді гуртківці поставили виставу О. Маковея «Як Шевченко шукав роботи».

Саме в цей час Тихін включається в революційне життя. В квітні 1926 року він стає членом партії «Селянський союз», розповсюджує по селах газети «Наше життя», «Селянська правда», все частіше виїздить до Луцька, Львова. Влітку цього ж року разом з А. Сенюком (із Луцька), Хомою Бачевським (із села Яківці) та М. Воїною (із Торчина) бере участь у Варшавській конференції, де вирішується питання про об'єднання «Селянського союзу» з галицькою партією «Народна воля». Виступ на конференції молодого оратора був опублікований К. Пелехатим у газеті «Воля народу». Об'єднавчий конгрес обох партій, що відбувся у жовтні 1926 року в Львові, прийняв рішення створити одну легальну політичну партію «Сельроб». Відразу ж після закінчення конгресу Тихін повертається на Волинь, де бере найактивнішу участь у створенні повітових організацій «Сельробу».

Проте, вже в наступному році партія «Сельроб» розпадається на «Сельроб-лівіцію» і «Сельроб-правицю». Разом з А. Сенюком Гребінь скликає в січні 1928 року в Луцьку з'їзд делегатів «Сельробу» від Волині. З Львова прибув представник ЦК С. Маківка. З'їзд закликав провести другий конгрес, і об'єднати всіх прихильників. Тихін був серед делегатів цього

форуму, і голосував за об'єднання «лівиці» і «правиці» в єдину партію «Сельроб-єдність». В цьому ж році він вступає і до КПЗУ.

У 1930 році молодий революціонер виступає з палкою промовою на з'їзді партії «Сельроб», де закликає до збройної боротьби проти уряду буржуазної Польщі. Його обирають членом Центрального Комітету партії і до 1935 року він працює інструктором ЦК з селянського питання при Хелмському, Самбірському, Стрийському та Коломийському окружках. В нього склалися дружні стосунки з П. Крайківським, К. Пелехатим, С. Маківкою. Весною 1930 року КПЗУ висуває його кандидатом в послы польського сейму. Прибувши на Волинь, Тихін виступає на мітингах в містах Луцьку, Ратне, в селах Лаврів, Тростянець, на станції Мацеїв (тепер Пуків Турійського району) з агітацією голосувати за кандидатів КПЗУ. Більше десяти разів він виступав на багатотисячних мітингах у Львові, Станіславі, Коломиї. Колишній секретар Олицького підпільного райкому КПЗУ А. С. Жовтянський згадує: «Гребінь Тихін був чудовим оратором, вмілим організатором, вів широку пропаганду за возз'єднання західних земель з Радянською Україною і тільки жорстокі репресії примусили його піти в підпілля».

У 1932 році польський уряд заборонив «Сельроб», більшість його керівників було заарештовано. Тихін не припиняє боротьби. Прибувши із Станіслава у Львів, він дізнається, що його квартира під арештом, одержує наказ переходити на нелегальне становище. Поголивши вуса, і переодягнувшись у селянський одяг, він з великими труднощами добирається до Луцька. Але й тут лютувала польська дефензива, нищили конфіденти.

Не краще було і в Жорниці. Поліція розшукувала учасників Олицького страйку.

Аж до встановлення Радянської влади на Західній Україні Тихін Костянтинович перебував у підпіллі. З великою радістю вітає він прихід Червоної Армії на Волинь, відразу включається в роботу. Працює старшим оргінструктором райспоживспілки, навчається у Львівській школі старших оргінструкторів, де його і застає війна. Переховувався у своєму селі, та уникнути фашистської каторги не вдалося.

Після визволення колишній підпільник працює головою ССТ, головою Жорницького колгоспу імені Калініна, потім садівником, а в останні два роки, до виходу на пенсію, листоношею відділення зв'язку.

Прожив Т. К. Гребінь довге і нелегке життя. З боєм говорив про те, як безпідставно відмовляли в прийомі в партію, як гірко було йому, комуністу з 1928 року, отримувати партійний квиток у 1960 році і у 57-річному віці називатися молодим комуністом. А все тому, що довгий час КПЗУ, в рядях якої він боровся за щасливе майбутнє, безпідставним рішенням Комінтерну була оголошена партією зрадників. І все ж Тихін Костянтинович до кінця залишився вірним своїм ідеалам. Дуже любив зустрічатися зі школярами.

Яскраво і захоплююче розповідав про буремну юність, гордився тим, що стояв біля джерел революційного руху на Волині.

Павленко Г. Бориці за волю: [Тихін Гребінь] / Г. Павленко // Ленінським шляхом. – 1987.

Дашкевич Петро Григорович (1860 – 1942)

З глибини віків до нас повертаються забуті імена. Одне з них – Дашкевич Петро Григорович.

У сім'ї сільського вчителя-священника Григорія Дашкевича було восьmero дітей: шестеро синів і дві дочки. Крім своїх дітей, Григорій з дружиною виховували ще двох племінниць-сиріт. Життя сім'ї, хоч не було бідним, але й особливою розкішшю не відзначалося. Тому глава сім'ї призивав дітей до праці, вчив поважати трудящий люд.

Не раз Григорій розповідав дітям, що їх прадід Остап Дашкевич був козаком Запорізької Січі, тож немає, мовляв, необхідності бити чолом перед "власть імущими", треба завжди зберігати свою гідність.

У той час усі заяви називали "прошеннями". В кінці кожного з них потрібно було обов'язково дописувати "ваш покірний слуга". Григорій був не тільки міцної статури, а й зберігав міць духу. В "прошенні" польському магнатові Радзивілле декілька разів дописував: "А який же я вам слуга? Я ж вам свиней не пас, коней не поганяв, то й не слуга я вам". Замість того, щоб випрошувати щось у пана, він звертався письмово: "Чи ви не бачите, що у мене хлів валиться? То не вже вам шкода якогось дерева чи дошки на ремонт?".

Відомо й про надзвичайну любов Григорія Дашкевича до природи. Із мальовничого квітника Дашкевичів пішли до селянських хат в Цумані різнобарвні жоржини, зірочки, дзвоники, півники тощо.

У такому оточенні ріс і виховувався й син Григорія Петро, який народився у 1860 році в с. Цумань. Своєрідний характер батька передався і йому. Петро спостерігав і задумувався над життям, і бачив несправедливість одних у ставленні до інших. Закінчивши на "відмінно" нижчі духовні заклади, Петро поступив до Київської духовної академії.

В академії він вперше почув про гуртки "Народної волі", ознайомився з політичною літературою, Приїжджаючи в Цумань на канікули, привозив з собою і політичні книжки. Тоді вперше в будинку священника почули про соціалізм, революційний дух. Світогляд Петра формувалася під впливом ідей народовольців. Незабаром його прийняли в організацію "Народна воля".

Активну роботу він розпочав у 1881 році. Через рік став організатором і керівником гуртка "Народної волі" студентів академії, де головним завданням

було зберігання забороненої літератури, нелегальних рукописів. Зв'язок з "Народною волею" здійснювали через Олексія Баха.

У 1882 році в Київ приїхала відома революціонерка Віра Фігнер. Тут вона зустрілася з Бахом, подружжям Каменецьких, Нікітіною, Бичковим, Захаріним, Спандоні, Івановим. Тут вона познайомилася і з Петром Дашкевичем. Всі вони справили на неї чудове враження. Незабаром Петру Дашкевичу порекомендували організувати в своїй кімнаті переховування деяких товаришів. Так, в гуртожитку Брантського монастиря отримав тимчасовий притулок М.П. Стародворський після вбивства інспектора секретної поліції - Суденкіна.

А 4 березня 1884 року в кімнату Петра Дашкевича увійшли пристав з двома жандармами. Непрошені гості швидко розібралися в книгах, знайшли шість блискучих бойових патронів.

Петра Дашкевича арештували, він був ув'язнений по справі "12 народовольців" (серед них - М. Шебаліна, В. Фігнер, В. Панкратова). Його звинувачували у приналежності до південноросійської групи "Народної волі".

Спочатку ніхто не знав, хто зрадив народовольців, але згодом його ім'я стало відоме: Сергій Дігаєв, якому вони дуже вірили.

Усіх народовольців засудили до різних термінів ув'язнення, багатьох посадили в Шліссельбургську фортецю. Рішенням Київського окружного суду 12 листопада 1885 року Петро Григорович Дашкевич був позбавлений усіх громадянських прав, і відправлений в Сибір в с. Тункан Іркутської губернії, в Саянських горах на кордоні з Монголією.

Тут він працював два роки, та думка про втечу не покидала його. Лише 4 липня 1887 року ця мрія здійснилася. Разом з іншим засланцем О. Кірхнером вони ввечері спустилися на човні по річці Іркуту до Іркутська. Петро довгий час йшов по тайзі, зачекав деякий час і через Москву дістався до Цумані.

Але через день з'явилися жандарми до батькової домівки, і знову Петро вирушає в далеку дорогу у супроводі двох "монахів" з Клевана.

Восени 1887 року Петро Дашкевич добрався в Пруссію, а звідти - в Польщу. У жовтні був заарештований за те, що не мав документів на проживання. Це було у Торні. Відсидівши у Познанській тюрмі, він був висланий до російського кордону.

З великими труднощами Дашкевич дістався найближчого населеного пункту, де купив квиток до найближчої залізничної станції і успішно дістався Будапешта. З допомогою сім'ї сербів він потрапив в Сербію, а далі - в Болгарію. Тут він знову потрапив до рук поліції, де просидів 40 днів.

З весни 1888 року до осені 1889 П. Дашкевич працював ковалем в артилерійському арсеналі в Рушці. Згодом переїхав в Женеву, де закінчив медичний факультет університету. Потім працював лікарем. Жив у емігранта-революціонера А. Ляхоцького, брав активну участь у революційній діяльності.

У 1888 році за ініціативою П. Дашкевича і О. Баха почав видаватися революційний журнал "Молода Росія".

У 1901 році в Женеву до Петра приїхав брат Олександр, який працював вчителем церковно-приходської школи в Цумані.

У цей час в Росії наростає революційний рух, а Петра все більше тягне на Батьківщину, до того ж захворіли його батьки і просили в листі приїхати в Цумань. Царські власті дали згоду на в'їзд в Росію тільки з умовою, що Дашкевич зречеться своїх поглядів.

4 березня 1903 року померли батько й мати Петра Дашкевича, так і не побачившись з сином.

Повернувся П. Дашкевич на Батьківщину після революційних подій 1905 року. Тривалий час жив в Цумані в будинку разом з Павлом Бичком. Потім Петро жив і працював у Луцьку, а пізніше поїхав у Ясну Поляну до Л. М. Толстого, з яким листувався ще у Женеві. Там він працював сільським лікарем, вчив дітей, допомагав оволодіти наукою внукам Толстого - дітям Тетяни Львівни.

Петро Григорович і тут продовжував революційну діяльність: виступав перед народом, згуртовував навколо себе активістів.

46-річний народоволець зрозумів, що терорами і "ходіннями в народ" багато не досягнеш. Необхідне збройне повстання, союз селянства з робітничим класом.

В Кочетах у П. Г. Дашкевича часто бував Л. М. Толстой, а Петро відвідував Ясну Поляну на його запрошення.

Після складання 23 екзаменів протягом 2 років медична комісія Московського університету видала Дашкевичу новий диплом лікаря.

Через рік Петра Дашкевича перевели у Новосілля Тульської губернії на посаду земського лікаря, а потім призначили завідуючим Черемошенським лазаретом. У ці тяжкі часи він не забував про своїх рідних. При нагоді приїжджав у Цумань і на Житомирщину. Допомогав матеріально своїм рідним та родичам дружини.

"Це було життя для інших," – запише у своєму щоденнику Ніна Дашкевич.

Після Лютневої буржуазної революції 1917 р. Петро Григорович організовував на своїй медичній дільниці мітинги, пояснюючи населенню суть того, що відбувається.

Після здійснення соціалістичної революції його відразу обирають в Черемошені головою волосного виконкому. Він розгортає активну діяльність по зміцненню Радянської влади. Працює в Новосіллі військовим лікарем при місцевому ревкомі, потім завідує Новосільським повітовим здоров'ям відділом.

У січні 1920 року померли його брат Агатангел з дружиною, залишивши п'ятеро дітей, про яких Петро Дашкевич мусив потурбуватися.

Життя і навчання братових дітей було влаштовано. Більше тридцяти років свого життя Петро віддав лікуванню і санітарній роботі в Новосільському повіті, в Черемошені Тульської губернії. Він мав особливу популярність в народі за свою душевну теплоту і щирість. Ніколи Петро Григорович не скаржився на втому, хоч часом доводилося спати по 2-3 години на добу. В 1935 році йому призначили персональну пенсію, але в 75-річному віці він продовжував трудитися.

Не поривав зв'язків зі своїми однодумцями з "Народної волі". Буваючи в Москві, відвідував М. П. Шебаліна, М. Н. Васильєва, О. Баха, В. Д. Бонч-Бруєвича. З Вірою він познайомив свою племінницю Ніну.

Важко пережив Петро Григорович нашість німецько-фашистських загарбників. З великими труднощами вдалося йому евакуюватися в Пензу, де він, 82-літній пенсіонер, продовжував працювати лікарем. А незабаром трагічний випадок обірвав його життя.

Та в Цумані і досі живе пам'ять про славного сина України – Петра Дашкевича.

Гламазда Д. Життя для інших / Д. Гламазда // Вільним шляхом. – 2004. – 26 черв.; 3 лип.

Митрополит Анатолій Дублянський (1912 – 1997)

Митрополит Паризький і Західноєвропейський в діаспорі Анатолій (в миру Анатолій Дублянський) народився 11 листопада 1912 року в місцевості Перетоки біля станції Олика на Волині, в родині іконописця і різьбяря Захарія Дублянського і його дружини Неоніли, уродженої Швед. Повернувшись з біженства, родина Дублянських замешкала з 1918 року в Луцьку, де Анатолій Дублянський в 1930 році закінчив гімназію. Із 1931 до 1933 р. він вивчав історію на германістичному факультеті Віленського університету Стефана Баторія.

Навчаючись в університеті, А. Дублянський повсякчас знайомився з історичними та культурними пам'ятками міста. Він часто відвідував університетський Археологічний музей, де зберігалось чимало археологічного матеріалу з розкопок на Волині. Особливо славилася українкою Університетська Публічна Бібліотека, до укладання фондів якої, як писав А. Дублянський, був причетний у 70-х рр. XIX ст. член «Руської трійці» Яків Головацький. У бібліотеці було чимало стародруків, зокрема зі Львова, Почаєва та інших міст України, а також ціла низка історичних раритетів.

У Вільно А. Дублянський належав до гуртка українських студентів. Він, зрозуміло, не міг стояти осторонь подій, що широко відзначалися українцями Польщі, - 300-ліття від дня народження видатного діяча української історії гетьмана Івана Мазепи. Відтак виголосив перед українським студентством доповідь, що лягла в основу першої публікації на сторінках місцевої білоруської газети «Белоруская криніца».

1933 року через матеріальні труднощі навчання довелося перервати, але дбайливо зібраний в університетській бібліотеці матеріал став доброю

основою для подальших публікацій молодого дослідника на сторінках періодичних видань Волині. 1934 р. А. Дублянський видає історичний нарис «Луцьк». Це видання побачило світ у Луцьку завдяки матеріальній підтримці видавця – начальника Маслосоюзу Романа Клоса, родом із Галичини, та власника місцевої української книгарні П. Сакала.

Ця невелика за обсягом, але важлива за змістом праця, засвідчувала глибоко усвідомлене дослідником значення духовного, історичного, культурного багатства українського народу - того найдорожчого скарбу, який потрібно не тільки оберігати, а й відкривати і для себе, і для світу.

У вересні 1935 року А. Дублянський відновлює своє навчання, але вже у Варшавському університеті Юзефа Пілсудського. Спеціалізується з історії України у професора Мирона Кордуби, що був учнем М. Грушевського, автором численних праць з історії давньої і середньовічної України, історії Хмельниччини, української історіографії та ін. Відомий вчений запропонував А. Дублянському виконати дослідження на тему: „ Участь князя Данила Галицького та його сина Романа у боротьбі за спадщину по Бабенбергах", пізніше визнав цю працю за магістерську.

Сташенко Н. Анатолій Дублянський на тлі доби. Штрихи до життєпису / Н. Сташенко // Волинський музей: історія і сучасність / Наук. зб. Випуск 3. Матеріали III Всеукраїнської науково – практичної конференції, Луцьк – Колодажне, 18 – 19 трав. 2004. – Луцьк, 2004. – 394с., іл.

Університет закінчив у 1938 році з титулом магістра філософії в галузі історії. Опісля працював у Волинському музеї в Луцьку, в шкільництві, і як журналіст.

На еміграцію виїхав у 1944 році, і після короткого перебування в Австрії, весною 1945 року переїхав до Баварії (Німеччина). Перебуваючи в Реґенсбурзі, Амберґу і Гаутінгу, брав активну участь у парафіяльному житті УАПЦ. У 1951 році одружився з панною Євгенією Більо, проживаючи у той час у Люттензее біля Міттенвальду.

Після відповідної підготовки, 9 грудня 1951 року в Мюнхені був висвячений архієпископом Ніканором (Абрамовичем) на священника. З 1952 по 1970 роки був настоятелем парафії УАПЦ в Ляндсгуті, з одночасним обслуговуванням парафії в Реґенсбурзі, а з 1962 року ще й парафії в Інгольштадті. У травні 1956 року був піднесений в сан протоєрея. У 1970 році призначений настоятелем парафії в Новому Ульмі, з дальшим обслуговуванням парафії в Інгольштадті.

З 1956 року був членом Ради Митрополії УАПЦ. У 1969 році на Соборі УАПЦ в Оттобруні біля Мюнхену обраний в члени Вищого Церковного Управління, в якому спочатку був секретарем, а з 1973 року, після Собору УАПЦ в Парижі, став головою цього Управління, й одночасно був піднесений до сану протопресвітера. У 1978 році померла його дружина, що була йому великою помічницею в його душпастирській праці.

В травні 1981 року на Соборі УПЦ в США був обраний на єпископа. 24 травня 1981 року прийняв чернецтво, і 31 травня того ж року в церкві-пам'ятнику в Бавнд-Бруці (США) відбулася його архиєрейська хіротонія на

єпископа Лондонського і Західноєвропейського. Святителями його були митрополит Мстислав і архієпископи Марко і Константин. У 1983 році на Соборі УАПЦ в Лондоні був піднесений у сан архієпископа з титулом Паризького і Західноєвропейського. Жив владика Анатолій в м. Новий Ульм у Німеччині, звідки керував Західноєвропейською єпархією УАПЦ.

На Соборі УАПЦ у м. Генк (Бельгія) в 1994 році його піднесено до сану митрополита УАПЦ Паризького і Західноєвропейського.

На еміграції Владика Анатолій був засновником і редактором церковно-релігійного журналу «Рідна Церква», що виходив у Німеччині від вересня 1952 року до кінця 1988 року, як орган УАПЦ. Зважаючи на поганий стан здоров'я, поважний вік та сильне ослаблення зору, з 1989 року був вимушений припинити даліше видання цього журналу. Крім багатьох статей у цьому журналі, в 1962 році вийшли друком дві праці владика Анатолія: «Українські святі» (Мюнхен) і «Тернистим шляхом. Життя Митрополита Ніканора Абрамовича» (Лондон).

В 1988 році високопреосвященніший архієпископ Анатолій одержав титул почесного доктора філософії Українського Вільного Університету в Мюнхені.

З 1992 року владика Анатолій Дублянський був дійсним членом Наукового товариства імені Шевченка.

28 жовтня 1997 р. на 85-му році життя упокоївся в Бозі в Новому Ульмі, Німеччина, високопреосвященніший владика митрополит Паризький Західноєвропейський Анатолій (Дублянський).

Упокоївся в Бозі Митрополит Анатолій Дублянський / А. Жуковський // Літопис Волині. – Вінніпег, 1999. – Ч. 19-20. – С. 278-280

ЛІТЕРАТУРА

1. Анатолій (Анатолій Захарович Дублянський) // Довідник з історії України: (А-Я). – К., 2001. – С. 23
2. Потрійний ювілей Архієпископа Анатолія // Літопис Волині. – Вінніпег, 1992. – Ч. 17-18. – С. 25-27
3. Прот. Анатолій Дублянський // Літопис Волині. – Вінніпег, 1971-1972. – Ч. 10-11. – С. 150-151
4. Протопросвітер Анатолій Дублянський // Літопис Волині. – Вінніпег, 1977-1978. – Ч. 12. – С. 146-148
5. «Роде наш красний...»: Волинь у долях краян і людських документах. Т. 1. – Луцьк: Вежа, 1996. – 444 с.
6. Силук А. М. Митрополит Анатолій Дублянський: життя покладене на вівтар служіння українській церкві й культурі // «Роде наш красний...»: Волинь у долях краян і людських документах. – Луцьк, 1999. Т. 3. – С. 693-700

Жовтянський Андрій Степанович (1908 – ?)

Син залісочівського бідаря Андрій Жовтянський ще з дитячих років збагнув, що таке кривда. А коли в дванадцять літ подався у найми, почав розмірковувати, що так бути не може. Сім'я Радзівіллів купається в розкошах, а тисячі безправних працюють на неї. Глитаї загарбали родючі землі, забрали ліси, залишивши селянам скупі наділи. Щоб як-небудь прожити, змушені були люди працювати на багатіїв.

— Не можна коритися гнобителям. Треба боротися, - не раз чули Андрій і його друзі від тих, хто зустрівач кіннотників С. М. Будьонного.

Чимало жителів навколишніх сіл влилося у їх ряди, гнали поляків з західноукраїнських земель.

У 1927 р. він став членом осередку «Просвіти» в Олиці, виконував обов'язки касира і бібліотекаря. Наступного року вступив до «Сельробу».

Молодь збиралася в сільських оселях, читала заборонені книги, потім розповідала про все людям. Так поступово юнаки і дівчата ставали на шлях боротьби за своє соціальне і національне визволення.

Юшковець П. Крізь терни і грози : [інтерв'ю з А. С. Жовтянським] / П. Юшковець // Ленінським шляхом. – 1987. – 25 груд.

В липні 1930 р. на нараді райкому "Сельроб-Єдності" було запропоновано члену РК Жовтянському А. С. організувати в районі підпільну організацію КПЗУ. (Попередня спроба створити таку організацію в 1926 р. закінчилась її самоліквідацією). Підготовча робота завершилась у вересні 1931 р., коли в передмісті Залісоче відбулась перша районна нарада, на якій сформувався Олицький РК КПЗУ, секретарем якого став Жовтянський А. С. (з січня 1932р. також член окружного, а з квітня по жовтень 1933 – його секретар), а членами – Гурта А. Ф. (р.н. 1912). Кошій С. І. (1908-09). Патріук М. М. (1910-90) та Чухилевич Т. К. (1902-77). У територіальному відношенні районна парторганізація утворювалась згідно принципу максимального охоплення революційних сил, і не відповідала ні тогочасному, ні теперішньому адміністративному поділу. Осередки Олицького РК охоплювали північну частину Лубенського, східну – Луцького, та західну – Ровенського повітів (сучасні - Ківерцівський та частина Луцького районів Волинської обл. і частина Млинівського. Дубнівського та Ровенського районів Ровенської обл.). Поступово парторганізація стала однією з найпотужніших на Волині, зберігши

свої структури в умовах активної підпільної роботи аж до 1934р. (при кількісному складі 230 комуністів).

Гура А. *Сторінки історії Олики* / А. Гура // *Минуле й сучасне Волині та Полісся. Олика і Радзивілли в історії Волині та України. Матеріали XVIII Волин. наук.-практ. історико-краєзн. конф. : Наук. зб. – Луцьк, 2006. – С. 142*

Налагоджували тісні зв'язки з осередками, які діяли майже у всіх навколишніх селах. А підпільник з Яківців Хома Вачевський, знаючи паролі, зв'язав Андрія Жовтянського з Луцьким і Рожищенським підпіллям. Ішли у маси, проводили організаторську, агітаційну роботу, розповсюджували листівки і прокламації. Напередодні пролетарських і революційних свят ще й вивішували червоні прапори, організовували мітинги і маївки. Здійснювати цю роботу було кому. В 1932 році районна парторганізація уже нараховувала сто комуністів, об'єднаних у Олицьку, Сильненську. Піддубцівську, Клеванську і Варковицьку підрайонні організації.

Крім того, діяли й осередки КСМЗУ.

Юшковець П. *Крізь терни і грози : [інтерв'ю з А. С. Жовтянським]* / П. Юшковець // *Ленінським шляхом. – 1987. – 25 груд.*

Комуністи Олики, Олицький райком КПЗУ, секретарем якого був А. С. Жовтянський, набували досвіду страйкової боротьби. На початку лютого у селі Залісоче відбулась партійна конференція. У ній брали участь представники всіх партійних організацій, навіть з далеких сіл Сильненської, Клеванської, Малинської, Дядьковичівської, Піддубцівської гмін. На конференції було розроблено детальний план організації страйку, що намічався на 14 лютого, було сформульовано вимоги страйкарів, які в основному полягали в тому, щоб власті скасували ярмаркове мито, збільшили ціни на сільськогосподарські продукти. Тут же було створено страйковий комітет на чолі з М. М. Патріюком. Такі ж комітети було організовано в кожному селі. Навіть там, де було один-два комуністи, селяни піднімалися на боротьбу масово.

Напередодні страйку в Олиці, комітет видав свою відозву до робітників і селян із закликом рішуче виступити проти гнобителів, не лякаться труднощів, пам'ятаючи, що здобути перемогу можна тільки в жорстокій боротьбі. Ні масові арешти, ні залякування поліції не могли стримати революційного пориву. 21 лютого в Олиці зібралися делегати від усіх страйкових комітетів влаштували похід до магістрату. Не обійшлося без сутичок з поліцією.

Страйк набрав такого розмаху, що поліція змушена була викликати на допомогу військові частини. У квітні в селі Котів відбулася розширена конференція РК КПЗУ, на якій, поряд з іншими питаннями, наголошувалося на необхідності створення груп самооборони, їхнє завдання — не допускати арешту товаришів. Так були вирвані з лабет поліції страйкарі Хорлуп, Гор'янівки, Цумані, Сильного. Коли 24 березня у Гор'янівці розпочалися арешти, люди підняли тривогу, вдарили у дзвони, почали збігатися чоловіки з навколишніх сіл, і поліція залишила село. Навпроти села Дідичі страйкарі

зробили спробу зупинити автобус, у якому були їхні товариші, конвойовані поліцією. Почалася стрілянина. Після цієї сутички в ніч із 10 на 11 квітня в Олику прибув відділ поліції, пішої і кінної, та озброєна група осадників, і пацифікація. Молоде покоління це слово знає тільки зі словника іншомовних слів. А яке це страшне видовище, коли озвіріла банда оточує хату, вибиває вікна, вдирається до приміщення. Крик, плач. Б'ють усіх, не минаючи стариків і дітей. Літає пір'я з розірваних перин і подушок. Поки одна частина поліції виводить арештованих з хати, інша — громить усе, висипає муку і збіжжя, перекидає бочки із солінням на зиму.

У багатьох селах, наприклад, у Цумані, Олиці, Башликах, Ківерцях, Карпилівці та Сильному, люди відповідали на ці знущання масовими виступами. Озброювалися, хто чим міг, — жердками, камінням, гвинтівками, які дехто мав після першої світової війни. У Сильному була розбита волосна тюрма, звільнено 33 заарештованих селянина.

Підпільний райком партії підтримував тісний зв'язок з комсомольськими організаціями.

Жовтянський А. С. За нами йшли / А. С. Жовтянський // Радянська Волинь. – 1987. – 22 груд.

Райком партії завжди розраховував на підтримку і допомогу комсомольської організації. У січні – березні комсомольці Личан, Хорлуп, Пальче, Сильно і, звичайно, Олики організовували шкільні страйки. Учні відмовлялися розмовляти польською мовою, співати польських націоналістичних пісень, а проголошували пролетарські заклики. За це багатьох було побито і виключено з школи, в тому числі Івана Кошця. Активними помічниками були комсомольські ватажки: К. Станкевич з Олики, О. Малько з Гор'янівки, В. Бортник з Пальче, М. Кошій із Залісочого та інші.

Юшковець П. Крізь терни і грози : [інтерв'ю з А. С. Жовтянським] / П. Юшковець // Ленінським шляхом. – 1987. – 25 груд.

У битві з ненависним буржуазним ладом у дні страйку міцнів союз робітників і селян. Коли робітники Ківерцівського тартака почали страйк, Олицький РК КПЗУ звернувся до селян із закликом надавати допомогу страйкуючим. Було організовано збір продуктів і грошей по селах району для робітників.

Марними були спроби властей терором і масовими арештами зломити потяг трудящих до свободи. Їхня боротьба вилилася у могутню Першотравневу демонстрацію, у якій взяли участь селяни Олицької, Малинської, Піддубцівської і Ківерцівської гмін та робітники Ківерцівського тартака. У травні страйк закінчився.

Жовтянський А. С. За нами йшли / А. С. Жовтянський // Радянська Волинь. – 1987. – 22 груд.

Польські власті змушені були скасувати плату за в'їзд в Олику, відмінити плату за постій, знизити ринкові збори. А партійна організація набула досвіду роботи з людьми, показала себе організуючою і мобілізуючою силою, здатною повести маси на рішучий поєдинок за своє визволення з-під гніту буржуазно-поміщицького ладу.

Юшковець П. Крізь терни і грози : [інтерв'ю з А. С. Жовтянським] / П. Юшковець // Ленінським шляхом. – 1987. – 25 груд.

Наприкінці травня 1934 року Жовтянського А., разом з іншими підпільниками, заарештували. Їх щоденно піддавали жорстоким тортурам. З 18 чоловік їхньої групи 4 не перенесли тих мук. Комуніст із села Пальче Францішек Кшесіна, чех за національністю, спробував втекти, але на вулиці його наздогнала ворожа куля. Важко пораненого комуніста привели на допит. Зібравши всі сили, затуляючи рукою рану на шиї, стікаючи кров'ю, Францішек Кшесіна вигукнув: «Кров мою можете випити, а ідеї наші — не вбити!».

Червень 1935 року. Заарештованих відправляли на суд. Жовтянського і ще одного товариша відокремили від інших, закували у кайдани і у супроводі десяти поліцаїв повели вулицями. Робилося це, зрозуміло, з метою нагнітання страху на місцеве населення.

Почалось відкрите судове засідання, яке велося польською мовою. Вимогу про те, щоб справа велася українською мовою було відхилено. Начальник слідчого відділу, навпаки, виступив з погрозами. Тоді Андрій Жовтянський підвівся з місця:

— Товариші, прошу встати. Вшануймо пам'ять замучених польською дефензивою. «Ви жертвою в бою нерівним лягли...».

На них кинули поліцію. На цьому відкрите судове засідання закінчилося. Справу продовжували при закритих дверях. Усіх було засуджено на різні терміни ув'язнення, А. С. Жовтянський одержав десять років тюрми.

Жовтянський А. С. За нами йшли / А. С. Жовтянський // Радянська Волинь. – 1987. – 22 груд.

В перші дні після визволення Західної України в Олиці було створено тимчасове управління, як орган влади, яке здійснило розподіл поміщицької землі між селянами та очолило підготовку до виборів у Народні Збори Західної України. Делегатом від Олики з усіма передмістями був обраний Жовтянський А.С., який на цей час повернувся з тривалого ув'язнення.

Гура А. Сторінки історії Олики / А. Гура // Минуле й сучасне Волині та Полісся. Олика і Радзівіллі в історії Волині та України. Матеріали XVIII Волин. наук.-практ. історико-краєзн. конф. : Наук. зб. – Луцьк, 2006. – С. 142

Працював заступником голови тимчасового управління, головою райкому профспілок працівників народної освіти. У перші дні Великої Вітчизняної війни евакуювався на схід, пізніше був призваний у Червону армію. Визволяв рідну землю, Румунію, Болгарію. Після війни – на господарській роботі. З 1965 року персональний пенсіонер.

За публікації на патріотичну й інтернаціональну тематику, активну участь у вихованні трудящих А. С. Жовтянського удостоєно звання лауреата Районної літературної премії ім. А. Драганова.

Юшковець П. Людям – правду: Про А. С. Жовтянського / П. Юшковець // Ленінським шляхом. – 1989. – 5 трав.

Запольська Габріеля (1857 – 1921)

Габріеля Запольська увійшла в історію культури як польський письменник-натураліст, яскравий драматург, публіцист, перекладач. Була критичною дослідницею життєвих принципів суспільства, викривателькою негативних рис міщанства. Особисте життя Габріелі саме часто нагадувало драму: закохана і самотня, мужня і непокірна, і водночас чарівна і приваблива жінка до останніх днів життя.

Марія-Габріеля-Стефанія Корвін-Піотровська (літературний псевдонім Габріеля Запольська) народилася 30 березня 1857 р. у польській шляхетській сім'ї в одному з батьківських маєтків під Луцьком. Батько Габріелі Запольської був маршалком волинської шляхти, власником двох фільварків – у селі Підгайці (нині Луцького району) та Ківерцях (нині село Прилуцьке Ківерцівського району). В якому з цих сіл народилася Габріеля Запольська достеменно невідомо. Документи підтверджують, що в Підгайцях, сама ж письменниця казатиме, що в Ківерцях. На могилі Габріелі Запольської, на Личаківському кладовищі у Львові, теж написано, що народилася вона в Ківерцях. Є розходження і в датах народження: документи фіксують 1857 рік, а сама ж письменниця зазначатиме 1859 рік; цю ж дату виکارбували на її могилі з волі останнього чоловіка Станіслава Яновського. Зрештою, письменниця краще знала, коли і де вона народилася.

Як відомо, на початку творчої кар'єри Габріелі знаний на той час письменник Юзеф Крашевський дивувався: "Невже на нашій землі може народитися така жінка, що її до сну заколисувала сумна волинська дума, а мати полька до молитви рученька складала..."

Непростий характер Габріелі Запольської, як часто буває, формувався у незвичайних умовах. Чого варт лише особистість її батька Вінцента Корвін-Петровського, великої протилежності матері – прими-балерини Варшавського оперного театру. Вінцент Корвін-Петровський славився на

Волині не тільки як маршалок і глибоко віруюча людина. У Ківерцях, збудувавши розкішний палац, він дбав не лише про гуляння і прийом високих гостей (його оселю відвідував навіть Олександр II). Окреме приміщення було виділене під каплицю, Вінцент Корвін-Петровський годинами молився. Задумавши паломництво до Єрусалиму і не маючи можливості для цього, через спротив дружини Юзефи, Вінцент щоранку проходив довкола Ківерців заплановану відстань. Так через кілька років він здолав відстань до Святої землі.

Дружина Вінцента Корвін-Петровського сумувала в провінційних Ківерцях, а тому часто виїжджала до Львова і Варшави. Все це вимагало

великих затрат, і незабаром фільварок у Підгайцях віддали під заставу. В очі лихварям, які виручили маршалка Вінцента Корвін-Петровського, впав розкішний палац в Ківерцях. Одначе власник зупинився вчасно, хоча його дружина–варшав'янка не стала ні господинею, ні зразковою матір'ю.

В сім'ї зростало трійко дітей. Ківерці залишалися за сином Казимиром, який навчався юриспруденції, а для двох дівчат готувався посаг. Старша донька Марія-Габріеля-Стефанія змалку перечила батькам, і дружила з дітьми місцевих жителів, що наймитували на ківерцівському фільварку. Ця звична картина, що траплялася в панських родинах, справила великий вплив саме на майбутню актрису і письменницю, котра здобула світову славу під псевдонімом Запольська. Саме в Ківерцях Габріеля познайомилася з Мелашкою, однойменним прототипом героїні роману «Мелашка». Донька кучера Юрка стане її справжньою подругою. Напевне тому, що вона виділялася серед дітей наймитівського барака, які завжди через нужду ходили замурзані та вошиві, а Мелашка, ніби не зважаючи на злидні, буде чепурненькою, з душею високих прагнень і почуттів. Покоївка Ганна, кухарка Анельця, лакей Гнат, як і Мелашка, стануть прототипами творів Габріелі Запольської. Мелашка в дитинстві для Габріелі вдавалася великою лялькою, яку вона хотіла згодом бачити своєю покоївкою. Одначе батьки побачили загрозу для виховання доньки, і відправили її на навчання до Львова. Крім Мелашки, для письменниці навечно закарбувалися в пам'яті казковий фільварок в Ківерцях, навколишні ліси і луки, старезний парк, став, фруктовий сад , а в далині – тихоплинний Стир, оточений дрімотливими очеретами, в яких водилося багато птаства. Верхову їзду та гуляння з місцевою діворою у Ківерцях змінило суворе навчання, одначе чіпка пам'ять Габріелі закарбує волинські і прилуцькі краєвиди навечно, а згодом відтворить, ніби змалює з натури, в романі «Мелашка».

"Темне тло лісу, що оточував село, затуляє горизонт. За той ліс опускалася вогниста куля, розстеляючи свій барвистий королівський плащ...Побіла болотистого шляху, на горбку, на простенькому хресті розправив плечі дерев'яний Христос. З села долинала пісня, добре знана в довкрузжі: у сусіда хата біла...

Якийсь музикант-самоук грав під лісом, і в повітрі дрижала мелодія, яка, відлетівши в далину, скаржилась і ридала. Дівчина поволі схлипла голову і втупила очі в землю. Сонце зайшло. Темний ліс видався зловищем досягаючих променів, що віддалялись, тремтливо і сором'язливо, на захід.

А у мене, сиротинки, ані щастя, ані жінки...

Івануха – дебела посивіла селянка, із темними глибокими очима – це мати Мелашки..?"

(Переклад з польської автора)

Роман «Мелашка» був написаний на біографічній основі. В цьому його цінність. В цьому, напевно, і причина, що твори Габріелі Запольської не перекладалися до сьогодні.

Після радісного дитинства в Ківерцях Габріелю чекатиме довга дорога в дюнах людської ненависті, злоби, заздрості, родинного відторгнення,

складного особистого життя. Батько наполягав, аби після невдалого навчання в Львівському жіночому педагогічно-науковому інституті (там дівчина пережила потрясіння і душевну кризу через аморальність і жорстокість вихователів) донька жила у Ківерцях. Одначе майбутня письменниця хотіла жити повнокровним життям, серед людей. Не втримає її вдома і батьківське багатство. Чимало дослідників творчості письменниці говорять про цей важливий момент в житті Габрієлі Запольської, зазначаючи: якби залишилася вона у Ківерцях, то на Парнас звідти пробратися було б набагато легше, одначе вона пішла дорогою жінки, котра сама собі заробляє на життя, а такі в ту пору не цінувалися в суспільстві.

Гупало С. У дюнах людської злоби: Габрієля Запольська. Польський класик родом із Волині / С. Гупало // День. – 2004. – 9 жовт. – с. 4

Література

Бичкова Л. Габрієля Запольська: "Ніде моя душа не жила так повно, як на Волині" / Л. Бичкова // Луцький замок. – 1998. – 29 жовт.

Бірхоліна О. Волинський родовід Габрієлі Запольської / О. Бірхоліна // Волинь нова. – 2007. – 31 берез. – с. 4

Волинський родовід Габрієлі Запольської // Волинь. – 2007. – 31 берез. – №623

Гонта Г. Стояв колись палац тут білосніжний...: 150-річчя від д. н. Габрієлі Запольської / Г. Гонта // Вільним шляхом. – 2007. – 14 квіт.

Гупало С. Майстер і Габрієля / С. Гупало // Відомості. – 2007. – 29 берез.

Гупало С. Польський класик родом із Волині / С. Гупало // Досвітня зоря. – 2004. – берез.

Гупало С. У дюнах людської злоби: Габрієля Запольська. Польський класик родом із Волині / С. Гупало // День. – 2004. – 9 жовт. – с. 4

Зубчук К. У Прилуцькому, де жила Запольська: Пам'ятки Волині / К. Зубчук // Рад. Волинь. – 1988. – 9 серп.

Коваленко Л. Е. Габрієля Запольська: сторінки життя і творчості / Л. Е. Коваленко // Минуле і сучасне Волині: історичні постаті краю. – Луцьк, 1991. – с. 86.

Лівіцька О. Прилуцьке не зрадило свою Габрієлю / О. Лівіцька // Волин. газ. – 2007. – 12 квіт. – с. 12.

Мардієва А. Волинь у житті і творчості польських письменників / А. Мардієва // Волинь у житті і творчості польських письменників: Зб. наукових праць / Упор. Н. Г. Сташенко. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Луцьк : Твердиня, 2007. – с. 31-34

Киричук Василь Павлович (1924 – 1944)

Коротка виписка з нагородного листа: «Очікуючи частини до річки Західна Двіна, засобів для переправи не мав. Серед перших зі зброєю, під вогнем ворога кинувся пливти на протилежний берег. Забезпечив захоплення берега і втримав його. Клопочусь про присвоєння бійцю Василю Киричуку звання Героя Радянського Союзу.

Командуючий військами 43 армії Герой Радянського Союзу гвардії генерал-лейтенант БЕЛОБОРОДОВ.

31 серпня 1944 року».

ПОДВИГ... Подвиг, який обезсмертив тебе, дорогий земляче. Я часто задумувався над цим словом. А що таке, власне, подвиг? Це порив за велінням серця. Іноді він приходить несподівано, здається, в звичайній обстановці. Та його полум'я завжди горить у серці справжньої Людини.

Подвиг – це шлях до безсмертя. Так, ти обезсмертив себе, юначе з поліського села Словатичі.

...Я побував у школі, де ти колись вчився, Василю. Мою увагу привернув твій великий портрет. З нього дивились карі, трохи задумливі очі. Високий, правильно окреслений лоб вигідно відтіняло чорне волосся. В куточках міцно стиснутих губ залягла та мало вловима рисочка, що свідчить про рішучий характер.

Батько і мати юнака. Старі-старі, схилені під тягарем суворих років.

Мати - метушлива, привітно дивилася на мене своїми ласкавими, кольору хліба очима. Батько тримався дещо стримано. Вітаючись, я відчув його важку, з низкою твердих мозолів, руку, розкреслену сіткою набухлих від праці жил.

Василько... В їх пам'яті він назавжди лишився неспокійною дитиною. Любив сміятись, жартувати. Після закінчення польської початкової школи пас корови, допомагав по господарству.

...Чорним прокляттям у серцях людей пролунало слово «війна». Потвори зі свастикою на рукавах з'явились і у Василевому селі. Почалося вербування юнаків та дівчат на заводи і фабрики Німеччини.

Сімнадцятирічний Василь Киричук разом зі своїми товаришами переховувався в лісі. У селі почали з'являтися листівки, які кликали на боротьбу з ворогом. А коли під могутніми ударами Червоної Армії фашистські війська все далі і далі відкочувались на Захід, коли в Словатичах замайорів прапор свободи, Василь разом з іншими односельчанами пішов на фронт.

1944 рік. Жорстокі бої розгорілись в районі села Шариліно. Щоб забезпечити успіх операції, потрібно було за будь-яку ціну форсувати ріку Західна Двіна.

Ворог скаженів. Небо і земля здригались від розривів снарядів, мін.

Група добровольців з 938 стрілецького полку під командуванням підполковника Гоголева одержала завдання закріпитись на протилежному березі ріки. Василь одним з перших кинувся в холодні води Західної Двіни. Все ближче і ближче берег. Один за одним його товариші зникають у чорній безодні хвиль. Ворожі кулемети захлинаються в своєму безсиллі.

– Швидше, швидше, швидше! – стугонить у голові. Як мало поруч друзів... У серці спалахнула лють. Рішучіші помаху рук.

...Берег! Нарешті! Кілька стрибків – і Василь опинився в якомусь старому окопі. Автомат здригнувся в його руках. Майже весь вогонь ворога, наче в фокусі, зібрався на той невеличкий клаптик землі, де причаївся сміливець:

– Одержуйте, гади! За чим прийшли, те й дістаєте!

Ось поруч нього заговорило люттю ще кілька автоматів. Значить, підійшли, встигли друзі!.. І раптом гострий біль пронизав усе тіло. Щось підкинуло його. Останнє, що Василь побачив — це лагідне небо Білорусії...

На західному березі ріки гриміло могутнє солдатське «ура!».

...Пройдуть роки. Та в пам'яті народу ніколи не зітруться імена тих, хто своєю смертю здобув щасливе майбутнє.

У далекому білоруському містечку Постава звівся в блакить пам'ятник Герою Радянського Союзу Василю Киричуку як символ єдності двох братніх народів, що в жорсткому бою подарували нам весну життя.

Пилипчук С. Подвиг / С. Пилипчук // Вільним шляхом. – 2008. – 8 трав.

Література:

1. Богуш М. І. Герой Радянського Союзу Василь Киричук / М.І. Богуш. Г. І. Павленко // Богуш М.І. Ківерцівщина: кризь віки і долі : історико-краєзнавчі нариси / М. І. Богуш, Г. Павленко, Луцьк .- 2006.- С. 489-490.
2. Нецько Г. Герої не вмирають / Г. Нецько // Ленінським шляхом. – 1966. - 9 травня.
3. Василь Павлович Киричук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.peremoga.gov.ua/index.php> – Загол. з екрану.
4. У боях за синьооку Білорусь: 129 коротких розповідей про синів і дочок української землі, імена яких увічнено в Білорусі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.belarus.mfa.gov.ua/belarus/ua/publication/content/18286.htm> – Загол. з екрану.

Кравчук Михайло Пилипович (1892 – 1942)

Багато вчених знають «q-багаточлени Кравчука», «q-функції Кравчука—Мейкснера», а так звані «ряди Кравчука» вчені США і Японії десятки років тому використовували в телеапаратурі. У своїх математичних працях М. Кравчук зазначив багато перспективних проблем. Але впродовж довгих років мало хто знав, що видатний український вчений був репресований 1938 року.

Народився М. Кравчук 1892 року в селі Човниця Волинської губернії (нині Ківерцівський район Волинської області). Батько його був землеміром. Виходець із низів, він закінчив Петрівсько-Разумовську академію, цінував знання і зробив усе, щоб допитливий Михайлик одержав гарну освіту.

У 1901 році сім'я переїхала до Луцька, де майбутній великий математик із золотою медаллю закінчив гімназію. У 1910-му Михайло Пилипович — студент фізико-математичного факультету Київського університету Святого Володимира. Близьку закінчивши навчання, М. Кравчук кілька років викладав у різних вузах Києва. Під час Першої світової війни евакуювався до Москви. Після революційних подій математик повернувся до золотоглавого Києва, щоб повністю присвятити себе науці і народу. Викладаючи в українських гімназіях і Українському народному університеті, він розробив україномовну математичну термінологію, перекладав українською дуже популярний у ті часи підручник з геометрії Кисельова. Але після падіння УНР і приходу радянської влади молодому вченому довелося виїхати в село Саварку (нині Богуславського району Київської області). Тут М. Кравчук був і директором школи, і викладачем математики. У цьому ж селі він допоміг міцніти майбутньому талановитому вченому, відомому конструктору авіаційних двигунів Архипові Люльці. А вже після повернення до Києва багато чого навчив «зоряного» конструктора Сергія Корольова. Ці два учні будуть гідними свого вчителя!

Протягом усього життя Михайло Пилипович із вдячністю згадував маму, польку за національністю, яка з дитинства навчала його іноземних мов. Французька, німецька, італійська, польська — ось мови, які М. Кравчук використовував у роботі. Свої наукові праці він друкував як у СРСР, так і за кордоном.

У 1924 році М. Кравчук захистив докторську дисертацію, став членом математичних товариств Франції, Німеччини, Італії, у 1929-му — дійсним членом Української академії наук.

Теорії квадратичних форм, матриць і визначників, алгебраїчних порівнянь і аналітичних функцій, диференціальні й інтегральні рівняння, математична статистика, різні відділи аналізу, теорії чисел, геометрії — неповний спектр праць ученого.

Професор Київського політехнічного інституту, дослідник життя і наукових праць М. Кравчука Ніна Опанасівна Вірченко дійшла висновку, що основний напрям розвитку математики академік бачив у вивченні діалектичних закономірностей розвитку понять і положень, які виникають у реальній дійсності. Праці «Простір, час, матерія», «Сучасний атомізм», «Математична наука на Україні», «Вплив Ейлера на дальший розвиток математики», «Математика та математики в Київському університеті за сто років», «Вступ до вищої математики», «Вибрані питання з основ аналізу нескінченно малих» вирізняються широким науковим кругозором, аналізом проблем зі сфери близьких до математики наук. М. Кравчукові належать розробки програми курсу «Элементы высшей математики применительно к сельскому хозяйству», підручника «Математика для сельскохозяйственных профшкол». Світову науку поповнили багаточлени біномного розподілу — «багаточлени Кравчука».

Вчений, перебуваючи в розквіті творчих сил, мав багато планів і надій. На жаль, його не ominула репресивна сталінська машина...

Йшов 1937 рік. У газеті «Коммунист» 14 вересня з'явилася замітка, в якій академіку дорікали за те, що він підносить ворогів народу, бо у своїй статті «Успехи математических наук» були згадані імена кількох репресованих учених. У жовтні президія Академії наук УРСР визнала дії М. Кравчука антирадянськими і буржуазно-націоналістичними. 21 лютого 1938 року академіка заарештували працівники НКВС, у Києві в його квартирі зробили обшук. Для «вченого з обличчям Ісуса Христа», як зазначали багато його сучасників, почалося сходження на Голгофу.

Михайлу Пилиповичу особливо тяжко було усвідомлювати, що на нього доніс учитель, математик Д. Граве. Багато колег зреклися М. Кравчука, лише небагатьом вистачило сміливості і чесності не повірити сталінським сатрапам. А. Смогоржевський, І. Погребинський, П. Бондаренко — люди, які не пішли на угоду з совістю...

23 вересня 1938 року виїзна сесія військової колегії Верховного суду СРСР засудила М. Кравчука до 20 років позбавлення волі з втратою політичних прав на п'ять років. Вирок оскарженню не підлягав. Академіка обвинувачували в зрадництві і шпигунстві, оскільки він був членом Наукового товариства у Львові, часто їздив за кордон. Обвинуваченням стало навіть знання іноземних мов і листування з ученими капіталістичних країн.

«Я був приголомшений цими дикими обвинуваченнями, розбитий фізично нічними допитами, зокрема, цілковитим позбавленням сну протягом одинадцяти діб, загостренням хвороби серця, заходами прямого фізичного впливу, морально на мене впливали криками, стогонами тих, над ким знущалися в сусідніх кімнатах», — написав М. Кравчук у скарзі 16.08.1940 року з Магадана голові Верховного суду СРСР. Остаточо зламали М. Кравчука погрози: у разі відмови взяти на себе інкриміновані йому злочини — заарештують і знищать сім'ю.

Після суду дружина М. Кравчука Есфір Йосипівна зверталася в чимало інстанцій зі скаргами на несправедливі обвинувачення, проте відповідей не

було. У червні 1945 року на чергове клопотання до Народного комісаріату Державної безпеки СРСР про перегляд справи чоловіка вона одержала повідомлення, що академік М. Кравчук помер у Магадані в березні 1942 року.

Гупало С. Академік Михайло Кравчук : [нарис] / С. Гупало // Гупало С. Привид замку Радзивіллів. К., 2003. – с. 153-157

Література

Академік М. Кравчук // «Роде наш красний...» : Волинь у долях краян і людських документах. – Луцьк, 1996. – Т. II. – с. 131-151

Артесюк Г. Вшановуємо пам'ять земляка: Академік М. Кравчук // Вільним шляхом. – 2006. – 21 жовт. – с. 7

Бардабуш І. Гордимися славним земляком: Вірш присвячений М. Кравчуку // Вільним шляхом. – 2002. – 28 верес. – с. 2

Вірченко Н.О. Коротко про наукову спадщину академіка М. Кравчука // Кравчук М. Вибрані математичні праці. – К. – Нью-Йорк: 2002. – с. 7

Корольок М. Шана вдячності Михайлу Кравчуку // Вільним шляхом. – 2006. – 10 черв. – с. 3

Кравчук Михайло // Енциклопедія українознавства. – Львів, 1994. – Т.3. – с. 1159

Оліщук Л. Моя любов – Україна і математика: М. Кравчук // Вільним шляхом. – 2005. – 24 верес. – с. 3

Писаревська Н. Колима, Колима: Вірш присвячений М. Кравчуку // Вільним шляхом. – 2006. – 30 верес. – с. 8

Сорока М.О. Колимська теорема Кравчука. – К.: Молодь, 1991. – 240 с.

Тетюрко І. Терниста дорога до визнання: М. Кравчук // Вільним шляхом. – 2007. – 19 черв. – с. 3

Тинчук В. Талант, помножений на знання: М. Кравчук // Вільним шляхом. – 2006. – 23 верес. – с. 7

Мазурець Степан (1913 – 1941)

Серед тисяч полеглих борців за волю і незалежність України був Степан Мазурець, член проводу ОУН ПЗУЗ (північно-західних українських земель), референт юнацької мережі Волині.

Народився Степан Мазурець в с. Прилуцьке Ківерцівського району Волинської області в селянській сім'ї. Навчаючись у місцевій школі, молодий юнак захоплюється історією України, читає книги про Козаччину, про визвольні змагання 1918-1920 років.

Беземський Г. Степан Мазурець – провідник юнацтва ОУН Волині / Г. Беземський // Народна справа. – 2008. – 24 лип.

Бувало, як мама насварить Степана за щось, він помовчить, попереживає трохи, а тоді як блисне очима: „От поїду на Січ до козаків!" Мама тільки руками розведе: „І в кого він такий вдався? Чи то на добро, чи на біду таку голову має?" — розповідає Віра Федорівна.

А голову хлопчина і справді мав розумну та світлу. Як повернулися Мазурці до Ківерців з евакуації (під час Першої світової війни їх аж на Кавказ відправили), то в хаті по сусідству якраз школу організували. Степанкові тоді тільки шість років мало виповнитися. Зайшов він якось крадькома, слідом за дітьми до тієї хати, посидів, послухав і вдома заявив: „Хочу до школи!" За кілька місяців пройшов всю річну програму і занудьгував - нічого йому в класі робити, на другий рік - та ж картина. У дев'ять років вже й закінчив чотирикласну школу. Почали збирати батьки хлопця до Луцької української гімназії. Віра Федорівна каже, що кожні два місяці навчання в ній обходилися майже у вартість корови. Але батьки старалися, копійку до копійки складали і за науку платили - дуже вже син вчитися хотів, щоденно від Ківерців до Луцька ногами дорогу міряв. За короткий час кілька мов вивчив: німецькою так з дядиною розмовляв, що та дивувалася: «Ніби в Німеччині хлопець народився». Від брата і Віра навчилася німецької, та так, що й досі пам'ятає. А ще знав Степан англійську, французьку, чеську, польську, латину. Довчитися, на жаль, не вдалося. Нагла смерть забрала батька. Мама тягнулася з усіх сил, щоб син таки закінчив гімназію, але він сказав: „Ні, мамо. Ще ж Ганю і Віру на ноги ставити. Мушу я вам допомагати. А вчитися можна й без гімназії, на те є самоосвіта".

Мав юний Мазурець не тільки світлий розум, але й золоті руки. Що сад посадити, що меблі змайструвати, що збудувати чи відремонтувати - все вмів. А самоосвіту давала „Просвіта". У Ківерцях була одна із найкращих на Волині організація, яка мала велику бібліотеку. Степан не тільки найбільше книжок читав, але й активно на просвітянській ниві працював. За що й отримав свою першу арештантську пайку.

1938-го року Луцька тюрма збунтувалася. Бунт придушили. Але хтось продав тюремникам, що організовував його Степан Мазурець. Непокірних розіслали по різних місцях. Степана відправили у в'язницю суворого режиму в польському місті Тарнув, де дозволяли отримати тільки один лист протягом року. Відпустили Степана перед самісінькою війною. В селі його ніхто не впізнавав: замість вродливого ставного юнака додому повернувся скелет, обтягнутий шкірою. Ще й не надихався рідним повітрям, як знову приїхали арештовувати. Та сестричка Віра попередила — і він втік. А то б заслали до Берези Картузької, як Левка Ліхтанського та Прокопа Пилип'юка. В селі було багато патріотів, але й душопродавців не бракувало.

Осінь 1939-го. Село вирує. Степанові потискують руку: „Насидівся, хлопче, у польських тюрмах, тепер можеш радіти – маємо Україну, маємо свободу”. Степан гірко усміхнувся: „Був чорт, тепер буде диявол, тільки України катма”. Люди не розуміють, чому він так каже, здивовано стенають плечима.

У селі збори. Вибирають секретаря комсомольської організації. Молодь в один голос: „Степана Мазурця!” Степана на зборах немає. Коли йому приносять цю звістку додому, відмовляється. Ще одні збори. Вибирають сільраду. На секретаря одна кандидатура — Степана Мазурця. Хлопець грамотний, начитаний, за людей постояти вміє, то кому ж, як не йому. Вдруге відмовитися не вдається. Але через якийсь час голова сільради, колишній член КПЗУ, залишившись віч-на-віч зі Степаном, каже: „Втікай, хлопче, бо таких, як ти, арештовувати будуть”. Він і сам відчував, що наближається гроза, що радянська влада ще менше любить людей з національними переконаннями, ніж любила польська. Залишалося одне – йти в підпілля.

Час був слизький і зрадливий. Підозра і зневіра виглядали з кожної шпаринки. За голови керівника ОУН (мельниківське крило) Івана Скоп'юка та його заступника, провідника юнацтва Степана Мазурця, обіцяли великі суми. Іуди, ласі на срібняки, знайшлися і продали їх. Це сталося якраз на Святу вечерю - 6 січня 1941 року, в Заборолі, в помешканні священика отця Юрія Скоп'юка.

Ось як розповідав про це відомий в'язень сумління радянських таборів із села Буяни Луцького району, який дивом вижив під час розстрілу в Луцькій тюрмі, Микола Куделя: „6 січня 1941 року на Святвечір у селі Забороль, що біля Луцька, на квартирі отця Юрія Скоп'юка, здався живим у руки НКВД Іван Скоп'юк із своїм другом Степаном Мазурцем з Ківерців. Іван Скоп'юк - рідний брат отця Юрія. Був на той час провідником ОУН Волинської і Рівненської областей. Степан Мазурець був його заступником, очолював юнацьку мережу ОУН у цих областях. Вже пізніше, в тюрмі, Іван Скоп'юк мені особисто розповідав, що при них були гранати, пістолети і Мазурець хотів боронитися, але Скоп'юк йому заборонив. Сам підняв руки вгору. Як їх доставили у в'язницю, Степан Мазурець з першого дня замовк, від нього не могли добути навіть слово. І від цього моменту він оголосив голодування... Натомість Іван Скоп'юк, опинившись у руках катів, не взяв мученицького хреста на свої плечі, щоб чесно нести його на голгофу, як поніс Степан Мазурець. Він прийняв іншу тактику, неймовірну, нікому не зрозумілу. Вирішив співпрацювати з органами НКВД, метою чого було зліквідувати, розпустити ОУН на Волині...”

Односельчанин, друг Степана Мазурця Левко Ліхтанський, який також дивом залишився живим після розстрілу у Луцькій тюрмі, зразу ж, як мовиться, по свіжих слідах написав матеріал „Я бачив пекло”, опублікований 23 жовтня 1941 року в газеті „Український голос” (за що після війни отримав десять літ каторги). В ньому йшлося, зокрема, про те, що коли 22 червня над Луцьком почали рватися бомби і вибуховою хвилею від камери №16, в якій він сидів, вирвало двері, в'язні вийшли на коридор. „Всі шукали своїх

близьких, приятелів і рідних. Я пішов по камерах і знайшов усіх ківерцівських в'язнів... З Притулою Іваном пішов одвідати Мазурця Степана, що лежав у шпиталі. З ним була дуже сумна зустріч: всі сподівалися волі, а ця молода ідейна людина догасала. Під час першого слідства, яке відбулося наприкінці січня 1941 року, його безмілосердно катували, після чого він заложив голодівку й мовчанку. Голодівка тривала аж до 22 червня, коли розбито в'язницю. Годували Мазурця штучно. Входити з ним в довшу балачку не приходилося: він був дуже безсилий і просив нас, щоби його самого у в'язниці не лишали, як будемо йти додому. Наша зустріч з Мазурцем була 23 червня о 9 годині ранку. У той час з тюремної адміністрації нікого не було, і в'язні вільно ходили з камери в камеру, про втечу ніхто й не думав, бо в'язниця була кругом обставлена військом. О 10-й годині з'явилися озброєні енкаведисти. Кількох в'язнів вони вбили в коридорі, а решту порозганяли по камерах. Годиною пізніше наказали всім виходити на подвір'я, причому українці, що мають ст. 54, 2, 11, — на одне, а всі інші — на друге".

А далі - стрілянина, крики, зойки, благання, гори трупів, живі під мертвими... Луцька тюрма перетворилася у пекло: безумці глумилися над беззахисними людьми і скаженіли від крові, якою було залите все навколо. Душі убитих тривожно злітали у небо, де, нарешті, знаходили спокій і звільнення. Серед них була і душа Степана Мазурця, який всі шість місяців перебування за мурами в'язниці, голодував і не розмовляв. Про останні хвилини життя Степана Мазурця Микола Куделя написав: „За розповідями однокамерника Степана Миколи Юськевича з Олики, в камеру враз скочили енкаведисти, загорнули Мазурця в ковдру і понесли, без сумніву, у стайню і закололи штиками, де вже були помордовані 73 смертники..."

Гуменюк Н. Політ над пеклом : [спогади Віри Федорівни, сестри С. Мазурця] / Н. Гуменюк // Віче. — 2006. — 1-7 червня

Матір і сестру Мазурця у травні 1941-го вивезли з рідного села, як членів сім'ї оунівця, на Далеку Північ.

Перед смертю, коли несли знесиленого Мазурця на черговий допит, він підняв голову й промовив: "У вільній Україні мені поставлять пам'ятник".

Це були пророчі слова закатованого. Односілчані виконали заповіт Степана Мазурця.

На День Незалежності 2007 року на майдані біля церкви в с. Прилуцькому Степану Мазурцю закатованому енкаведистами у Луцькій в'язниці у червні 1941 року, поставили пам'ятник.

Беземський Г. Степан Мазурець — провідник юнацтва ОУН Волині / Г. Беземський // Народна справа. — 2008. — 24 лип.

Література:

1. Богуш М. І., Павленко Г. І. Ківерцівщина: крізь віки і долі : Історико-краєзнавчі нариси. – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 520 с.
Про С. Мазурця – С. 450-451
2. Гаврилюк-Довга Н. Закладено камінь під майбутній пам'ятник провідникові юнацтва Західної України Степанові Мазуцю / Н. Гаврилюк-Довга // Вільна думка. – 2007. – 23 лют.
3. Корнійчук Н. Борці за волю України / Н. Корнійчук // Вільним шляхом. – 2003. – 23 серп.
4. Корнійчук Н. Феномен Степана Мазурця / Н. Корнійчук // Корнійчук Н. Соячна борозна. – Луцьк, 2008. – С. 126-130
5. Кузьмич С. Коли ми вмирали, нам дзвони не грали / С. Кузьмич // Вільна думка. – 2008. – 20 черв.

Лівіцька О. Патріотизм із маленької букви. Не за це боровся Степан Мазурець [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.volga.lutsk.ua/?q=news&node=1101>

Радзивілл Альбрехт Станіслав (1593 – 1656)

Олика, під назвою Оличі, Олича, Оліци, згадується в Іпатіївському літописі під 1149 р. 1564 р. Оличі надається магдебурзьке право. Проте слід відзначити, що існує ще дата 1539 р., під якою подано Олику, але визначити контекст, в якому згадано це поселення складно, оскільки це може бути і перша згадка Олики в її новому написанні, і, можливо, то є дозвіл на локацію, або на магдебурзьке право.

Особливе місце в історії селища займає рід Радзивіллів. На початку XVI ст. Олика перейшла у власність Ганни з родини Кішків, яка була одружена на Янові Радзивілові Бородатому. Таким чином Олика на 400 років потрапила до рук родини Радзивілів.

Наступним власником Олики став син Яна Микола Радзивіл Чорний (1515-1565). У 1547 р. він отримав від імператора Карла V для себе та свого брата Яна спадковий князівський титул князя “на Оличі та Несвіжі”, затверджений у 1549 р. королем Зіґмундом-Авґустом.

Після смерті князя Миколи володіння розподілили поміж його чотирма синами: Микола-Христофор Сирітка, воевода віленський, одержав Несвіж і Лихву; Юрій, єпископ віленський, - Дусяти, Крево; Альбрехт, великий маршалок литовський – Клецьк; Станіслав (1539-1599) – Олику.

У 1586 р. Микола Сирітка утворив три майорати (ординації): несвізький, олицький та клецький.

Першим олицьким ординатом став Станіслав. Другим був його старший син Микола-Христофор (1589-1614), потім – Альбрехт-Станіслав (1593-1656) – великий канцлер литовський, фундатор костелу Св.Трійці та оборонних укріплень міста.

Народився Альбрехт Радзивілл 1.07.1593 р. в Олиці, він був сином литовського маршалка Станіслава і Маріанни з Мишків. Осиротівши у ранньому віці був під опікою дядька Миколи-Христофора Сиротки.

У 1598-1605 рр. навчався з братом Миколаєм-Христофором у Віленській академії. У 1605-1612 рр. навчалися у європейських університетах.

Вернидубов О. Олицький історичний музей : історія і перспективи / О. Вернидубов, Л. Криштаюк, О. Златогорський // Минуле й сучасне Волині та Полісся. Олика і Радзивілли в історії Волині та України. Матеріали XVIII Волин. наук.-практ. історико-краєзн. конф. : Наук. зб. – Луцьк, 2006. – С. 132-134

Після численних подорожей у 1617 році повернувся на Волинь, і уже у 1623 став великим канцлером литовським, тобто однією із найбільш впливових у державі осіб. Тоді ще, на відміну від наших днів, високий державний чин був у прямій залежності від здобутої освіти. Окрім великого досвіду і чималих знань, Альбрехт Радзивілл був власником значних земельних маєтків на Волині. Аби знання були доступні й іншим, канцлер став фундатором єзуїтської колегії в Пінську. А власне бачення історії він виклав у «Мемуарах» латинською мовою, що охоплюють період історії Польщі 1632-56 рр.

Магдиш І. Шлях до князів Острозьких і Сангушків [електронний ресурс] : Незалежний культурологічний часопис «І». – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n49texts/shliax-ostrozki.htm>. - Загол. з екрану.

Альбрехт Радзивілл на протязі 33 років співпрацював аж з трьома наступними королями: Сигізмундом III Вазою, Владиславом IV та Яном II Казиміром. Завдяки ласці першого з них князь Альбрехт IV доробився величезного маєтку.

На жаль, не дочекався потомків, хоча був два рази одружений і постійно шукав ліків від безпліддя. У приватному житті був практикуючим католиком у досить типовий спосіб для тих часів. Історик Т. Лопалевський так писав про це: «Щодень слухав служби Божої стоячи на колінах просто на твердій камінній долівці, від чого поробились йому на колінах виразки. Всілякими способами мучив своє грішне тіло. Нарешті винайшов клітку виконану з дерева та заліза і казав у ній себе замикати. Ця штукенція була так хитро зроблена, що сидючи в ній, не міг він поворухнути ані рукою ані ногою. Та й його самого не було видно, а тільки голий хребет виставав назовні для шмагання бичем. Служі, котрий його шмагав щоп'ятниці, платив за ті муки. А чим сильнішою та мука була, тим більше той отримував платню.

Колись у молоді роки князь Альбрехт пророкував, що кардинал Барберіні буде обраний Папою Римським, і, о диво! – це здійснилось, кардинал Барберіні став Папою Урбаном VIII і подарував князеві реліквії святого Аргентина та корону, висаджену дорогоцінним камінням. Ці речі князь привіз з Риму до Олики та помістив у збудованій ним колегіаті. Князь Альбрехт IV дуже любив Олику і дбав про її розвиток.

Сулік А. Деякі цікаві легенди та факти з історії князівського роду Радзивіллів / А. Сулік // Минуле й сучасне Волині та Полісся. Олика і Радзивілли в історії Волині та України. Матеріали XVIII Волин. наук.-практ. історико-краєзн. конф. : Наук. зб. – Луцьк, 2006. – С. 62

Велике значення для економічного зростання Олики мали торги і ярмарки. З початку XVI ст. торг в Олиці проводився в неділю, а з 1511 р. у вівторок.

У 1631 р. на прохання Альбрехта Станіслава Радзивіла король Сигізмунд III надав черговий ярмарковий привілей Олиці, яким встановлювався двотижневий ярмарок на день св. Михайла (за католицьким календарем). У привілеї відзначено, що "позваляем людемь якое колвекь плоти, стану и кондиции до помененного места Олыки завшеляким товаром... приежджати и тамь вшелякое купецтво и гандьли волно и беспечно вести и отпраовати..." У цьому ж привілеї король високо оцінює значення ярмарків для життєдіяльності міст і держави " ...бачечи речь велми быти потьребную до оздобы королевства нашего абы все места и местечька въ паньствахъ нашихъ посполитими опливали достатками, которыми бы не толко себе, але и всей Речи Посполитой у ее потребахъ были помощные. А ижъ помножене такихъ достатковъ найвенцей з ганьдловъ и з обополныхъ мешчанъ и подданыхъ купцовъ постанавляють и позыскивают се для чого торги и ярмарки рожьные в местахъ и местечькахъ постановьлены суть и бывають, которыхъ пожытки и достатьки домовые мешчанъ и подданыхъ въ паньствахъ нашихъ што разъ большое берут помножене..."

У привілеї місту від 1642 р. Альбрехт Станіслав Радзивіл окремим пунктом зазначив, що ті, хто займається купецтвом як християни, так і євреї, але не мають у місті нерухомості і комор, повинні платити податок щотижнево у вівторок від своїх товарів по польському грошу, за чим має слідувати міський уряд. Олицькі ярмарки були доволі потужними - підтвердженням цьому є скарги лучан, що олицькі ярмарки підривають луцькі.

Заяць А. Соціально-економічне становище Олики у XVI – першій половині XVII ст. / А. Заяць // Минуле й сучасне Волині та Полісся. Олика і Радзивілли в історії Волині та України. Матеріали XVIII Волин. наук.-практ. історико-краєзн. конф. : Наук. зб. – Луцьк, 2006. – С. 28

Стараннями князя Альбрехта Станіслава Радзивілла було закладено будівлі колегіати з костелом Святої Трійці. Костел було пишно декоровано скульптурами апостолів Петра і Павла, святих Войцеха і Станіслава, які були розташовані на фасаді. Під костелом знаходилася крипта (приміщення для поховання знаті).

Заснування нового навчального закладу було затверджено королем і сеймом, а також Луцьким єпископом. Згідно з актом А. Радзивілла 1638 року у колегіаті повинні були працювати п'ять професорів-теологів, керівник місцевої школи за статусом Замостської Академії, викладач Святого письма, теології і казуїстики, викладач граматики, бакалавр парафіяльної школи, викладач логіки та риторики.

Коротаєва Л. О. Князівський рід Радзивіллів в історії Волині / Л. О. Коротаєва. – Луцьк, 2005. – С.17

При Олицькому костелі фундував відправу до причастя щочетверга з публічною процесією. Після відправи вбогі йшли до замку, де їх добре годували і щедро обдаровували. Бувало (як писав Ю. Крашевський) Радзивілл сам обслуговував по 200 чоловік. Він також оздобив олицький костел вітварями з мармуру, коштовними образами, срібним і золотим начинням.

Любецька Н. Видатний рід Радзивіллів в історії Волині / Н. Любецька // Минуле й сучасне Волині та Полісся. Олика і Радзивілли в історії Волині та України. Матеріали XVIII Волин. наук.-практ. історико-краєзн. конф. : Наук. зб. – Луцьк, 2006. – С. 53

Споруди семінарії та академії завалились в 1838р., проте були відбудовані: перша - за рахунок католицького духовенства, друга - міщанами для потреб повітового училища, яке існувало тут до 1846 р. Про розмах будівельних робіт за часів Альбрехта Станіслава свідчать також потужні оборонні вали висотою до 7 м, якими було обнесено місто в 1630 р. Організація цих робіт була, певно, аналогічною до Несвіжа, де Миколай Кристоф Сирітка надавав привілеї міщанам, за умови, що вони повинні насипати вал. В Олиці для цієї мети використовувалась також велика кількість полонених турків і татар.

Гура А. Сторінки історії Олики / А. Гура // Минуле й сучасне Волині та Полісся. Олика і Радзивілли в історії Волині та України. Матеріали XVIII Волин. наук.-практ. історико-краєзн. конф. : Наук. зб. – Луцьк, 2006. – С. 140

За вказівкою Альбрехта Станіслава Радзивілла в 1640 році над в'їзною брамою до замку розмістили малу фігуру Божої Матері Лорентанської з білого алебастру, а біля каплиці, що знаходилась біля брами, більших розмірів кам'яну статую Святого Михайла з позолоченими крилами із мідної бляхи.

Коротаєва Л. О. Князівський рід Радзивіллів в історії Волині / Л. О. Коротаєва. – Луцьк, 2005. – С.23

Альбрехт Станіслав Радзивілл помер 1656 р. у Ґданську. За його волею він був похований у рідній Олиці, у крипті збудованої ним Святотроїцької колегіати. На жаль, ані надгробок, ані саркофаг не пережили варварства «нащадків» просвітителя у ХХ ст.

Магдиш І. Шлях до князів Острозьких і Сангушків [електронний ресурс] : Незалежний культурологічний часопис «І». – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n49texts/shliax-ostrozki.htm>. - Загол. з екрану.

Завдяки Альбрехту Радзивілле до наших часів дійшла неоціненна історія Козаччини. Як надійне джерело, твори Альбрехта Радзивілла використовував Михайло Грушевський під час написання "Історії України-Руси".

Перу Альбрехта Радзивілла належать багаті факти про Януша Радзивілла – литовського гетьмана у часи Хмельниччини. Враховуючи те, що історик Радзивілл не був прихильником козаків, за умов коли він ними захоплюється, можна зробити висновки про вагомні заслуги воїнів Хмельницького.

Напередодні битви під Берестечком укріплену Альбрехтом Радзивіллом Олику не міг взяти штурмом Богун. Втративши три хоругви, козаки відступили. Кілька тисяч підданих Радзивілла зачинившись у замку, тиждень боролися проти козаків. Повсталі розкопали олицькі стави, відібрали воду і зажадали 7 тисяч золотих. Однак оточені несподіваним ударом змусили тікати козаків, які спромоглися лише запалити Олику. Богдан Хмельницький обіцяв жорстоко розправитися з непокірними підданими Радзивілла.

На початку IVІІ століття Альбрехт Радзивілл чимало зробив для урегулювання складних стосунків між православними та уніатами, був посередником між сенаторами Речі Посполитої і козаками, які вимагали обіцяних привілеїв. Король доручив Радзивіллоvi переконати луцького уніатського владику Почапівського віддати деякі бенефіції православним, що розв'язало складну проблему на Волині. Альбрехт виконував роль адвоката на елекційному сеймі 1632 року, коли суперечка між оборонцями православ'я на Волині Киселем і Древинським та захисниками уніатів Сапігою і Тишкевичем мало не призвела до кровопролиття.

Гупало С. Олика – родинне гніздо князів Радзивіллів / С. Гупало // Минуле й сучасне Волині та Полісся. Олика і Радзивілли в історії Волині та України. Матеріали XVIII Волин. наук.-практ. історико-краєзн. конф. : Наук. зб. – Луцьк, 2006. – С. 49

Єх-

Радіон Степан Микитович (1912 – 2007)

Степан Радіон — письменник, науковець, громадський діяч української діаспори з Мельбурна (Австралія), син волинської землі, уродженець села Сильно Ківерцівського району.

Народився Степан Микитович 24 липня 1912 року в селянській родині. Його батько був родом із сусіднього села Городище, прийшов у прийми до місцевої дівчини Анни. Подружжя Радіонів мало четверо дітей: синів Степана, Сергія, дочок Анастасію і Марію. У семирічному віці найстаршого Степана віддали до місцевої початкової школи. Своїми здібностями він дивував вчителів, односельчан. Ще будучи учнем Сильненської школи (село Сильно було адміністративним центром одноіменної волості за царизму, гміни — за часів панування поверсальської Польщі), Степан Радіон починає глибоко розуміти важку долю, яку принесла рідному народові чужа окупація і

полонізація, нищення національних цінностей, брутальне поводження окупанта з тими односельцями, що хотіли бачити свій народ вільним, а Україну незалежною самостійною державою.

Після закінчення школи, як особливо здібного учня, батьки посилають Степана до народної школи в містечко Олику, а після її успішного закінчення, юнак здобуває середню освіту в Луцьку. Тоді ж бере активну участь в національному житті Волині — це не тільки перші літературні спроби майбутнього письменника, науковця, а й підпільна діяльність проти польського окупанта, що брутально й нахабно нищив нашу душу, нашу духовність. Приїжджаючи на вакації до рідного села, активно включався в діяльність місцевих осередків «Просвіта», ОУН...

Прийшло до нього тут і перше кохання. Вірною дружиною на все життя стала молода дівчина — чешка Євгенія, батько якої мав майстерню по виготовленню сільськогосподарської техніки. Одночасно Степан Радіон два роки навчався у Вищій школі політехнічних наук при Українському технічно-господарському інституті в Подебрадах (Чехословаччина).

Прихід більшовицьких «визволителів» у вересні 1939 року заставив виїхати Степана Радіона до окупованої німцями Польщі. Тут він на власні очі мав можливість побачити гітлерівську «нову Європу», злочини гестапо і військ есес, расову політику нацистів, масове гоніння і нищення євреїв, тотальне і брутальне пограбування українських селян за Бугом. І коли в червні 1941 року на зміну панічно тікаючим на Схід більшовикам до села Сильно мали прийти німці, дехто з гарячих голів закликав на сільському мітингу стрічати їх як визволителів України, бо ж такими їх називала вся преса гітлерівського рейху. Степан Радіон, що повернувся відразу ж після втечі більшовиків до села, добре знав політику Гітлера та наміри щодо українців. Він розвіяв у своєму виступі ці химерні ілюзії, змалював справжнє обличчя нових загарбників.

Окупація нацистами України несла смерть мільйонам, але вона й народила опір мільйонів українських синів і дочок, які пішли боротись в протинацистське підпілля, в лавах УПА, червоній партизанці.

Степан Радіон — у вирі національних змагань, його менший брат Сергій загине за волю України, а сестра ще й дотепер пожинає переваги соціалізму в далекому Казахстані і, на превеликий жаль, досі не реабілітована. Її забрали енкаведисти в підступний спосіб. Одного разу на сільські вечорниці прийшли вони під виглядом вояків УПА і попросили назбирати лікарських рослин: звіробою, подорожника, братиків для поранених. Серед дівчат-збирачок була й найменша сестра Степана — Марія. Через якийсь час енкаведисти вже прийшли у своїй формі, а там далі був суд. За сприяння «бандитам». І — концтабори, заслання...

Старшу сестру Анастасію за «сприяння» і за братів Степана та Сергія Цуманське НКВД вирішило депортувати. І вже вона серед сотень тих, хто на станції Рудка (ст. Цумань) в товарних вагонах мав відправлятись до Сибіру. Рятують листи від чоловіка Івана, що в цей час воював у Червоній Армії.

Степан Радіон після війни з вірною дружиною Євгенією, дочкою Ольгою та сином Юрком опинились 1949 року в еміграції на далекому п'ятому континенті. У своєму спогаді «Мій приїзд в Австралію», поміщеному в «Літопис Волині» (числа 5, 1961 р. Вінніпег, Канада), він пише: «Але ж кожен політичний емігрант залишив свій край, в любові до нього, а не для пошуків за щастям, за ліпшим життям. Він шукав кутка на землі, де б міг жити, почуваячись частиною свого поневоленого народу, боротись далі за його визволення». В цих словах велика правда всієї української політичної еміграції на чужині. Степан Радіон в Мельбурні (Австралія) все своє життя і свій великий талант присвятив цій святій і великій справі. На п'ятому Континенті закінчує Австралійську Школу Журналізму і стає постійним дописувачем до багатьох українських часописів в Австралії, Канаді, інших країн українського поселення. Його твори друкує тижневик «Єдність» і «Вільна думка», оповідання, новели — альманах «Новий обрій» в Австралії, журнали «Визвольний шлях» у Лондоні, «Український Самостійник», «Сучасність» та газета «Шлях перемоги» у Мюнхені, журнал «Київ» в Філадельфії, США). Він не тільки автор багатьох творів, а й перекладач з англійської і на англійську мови.

Степан Радіон — член-кореспондент НТШ, Української Могиллянсько-Мазепинської Академії Наук, член об'єднання українських письменників на еміграції «Слово» в Нью-Йорку, дійсний член Інституту дослідів Волині. Анали інституту «Літописи Волині» поміщали ряд його цінних публікацій, серед них — «Розстріляний Клубочин — ще одні українські Лідіце». В ній він правдиво, без ідеологічних штампів показав трагедію сусіднього села, що розігралась тут влітку 1942 року. «На світанку, — пише він, — гітлерівські кати позганяли всіх українців від новородка до старенького дідуся та бабусі до кількох клунь. Відійшли від них ті кілька родин, що не були в списку, і посікли із скорострілів. Опісля, зовсім не добиваючираних, або не поцілених кулею при загальному реві зойків невинних жертв позамікали в клуні, обставили їх рештою кривавої банди і підпалили. І так вони без милосердя спостерігали, як ранені або непоцілені поміж трупами канали в обіймах полум'я палаючих сараїв».

За літературно-наукову діяльність в 1985 році нагороджений Світовим Університетом штату Арізова (США) Почесним Докторатом з літератури.

Його літературний доробок — збірки новел і оповідань: «Новий похід», «Микола Береза», «Світ книжок — світ думок». Вагомий вклад його і в українську наукову публіцистику. Тут він автор таких праць: «Нарис історії Наукового товариства ім. Т. Шевченка», «Історія Святоуспінської парафії УАПЦ в Балаклаві, 1960—1988. Карбована друком Степана Радіона», «Бібліографія і біобібліографія», «Словник український прізвищ», «Словник українських дипломників в Австралії» та інші. Особливий інтерес становить

остання праця, бо подібного словника не знає ще українська наука. В ньому зібрано дані про 712 дипломників, серед яких є 61 з двома дипломами, а 100 — з дипломами України.

До скарбів його душі в літературознавчій ділянці станом на кінець 1988 року належать 409 рецензій, велика кількість наукових публіцистичних розвідок.

Характерною рисою всіх творів є проведення в них ідеї перемоги добра над злом; впливає він в душу читача і натхнення до боротьби за правду, змушує знаходити силу йти правильним шляхом в житті, вірити в перемогу.

Степан Радіон — активний громадський діяч. Він бере участь в церковному житті УАПЦ Австралії, багато разів обирався до її керівних органів, а його літературне і громадське ім'я відоме широкому загалу української діаспори в світі.

На батьківщині ж письменника, у рідному селі Сильно, де з родини лишилась лише сестра Анастасія з чоловіком (нині вже покійним) та сином Валерієм — вчителем місцевої школи, вважається Степан Радіон чи то загиблим, чи пропалим безвісти. Принаймні, до 60-х років його ім'я згадувалось лише пошепки.

«У кінці 60-х років, — згадує племінник Степана Радіона В. І. Ройко,— несподівано приходить лист від дядька з далекого Мельбурна. Мати, батько і я плакали від радості...

Скарби душі Степана Радіона: життя без білих плям // Літопис Волині. – Вінніпег, 1992. – Ч. 17-18. – С. 116-122.

Солошенко-Тиравська Наталка (1924)

Наталія Семенівна Солошенко народилася 1924 року в містечку Ківерці в родині українських емігрантів, які після Громадянської війни виїхали із Східної України і опинились у нас, на Волині. Її батько - старшина армії УНР, родом з Полтавщини, мати — киянка. З часу окупації Волині поверсальською Польщею аж до 1944 року жили вони в містечку, яке окутане було з усіх сторін зеленою пеленою лісів. Колишній старшина української армії Семен Солошенко всім серцем любив ті предковичні волинські бори і доглядав їх, вирощував, будучи весь час на посаді лісничого. З своєю дружиною Оленою мали вони дві донечки — Наталію і Галину. Мати віддавала себе їх вихованню, і вела невеличке домашнє господарство.

Після закінчення "повшешної" школи в Ківерцях, Наталя вступає 1938 року до першої класи Луцької української гімназії ім. Лесі Українки. З дитинства була закохана вона в народні пісні і танці, мріяла бути артисткою, щоб рідним мистецтвом служити своєму народові, нашій духовності. Вона поєднувала своє навчання в гімназії з навчанням в приватній балетній школі Софії Вігурської. Тут і здобула вона свої перші знання про український балет, мріяла про працю в ньому.

Вересневе більшовицьке «визволення» 1939 року перервало гімназійне навчання, бо й саму гімназію «визволителі» закрили. Над її родиною постійно висів Дамоклів меч НКВД, і лише війна врятувала їх від депортації та комуністичних концтаборів.

Нові окупанти, нацисти, нічого іншого, окрім неволі, не принесли Україні, але Наталя, вихована в любові до Бога і України, як в минулому геніальна Леся Українка, боролась за волю рідного народу єдиною доступною для неї зброєю — словом. 1941 року вона іде працювати до Волинського українського театру, щоб мистецтвом виховувати і піднімати дух волинян в боротьбі з коричневим окупантом. З документів архіву того періоду дізнаємось про працю Наталі Солошенко в театрі. Її ім'я значилось тоді серед таких відомих артистів як Наталя Ужвій, Галина Крих, Тетяна Колісниченко та інших. Газета "Український Голос" за 10 вересня 1942 року повідомляє: "За рік своєї праці театр зробив 25 прем'єр, відбулось 165 вистав, які відвідали 70 тисяч осіб". Мистецька гра юної дівчини викликала подив і захоплення глядачів. У здібну юну артистку закохується адміністратор театру Вадим Тиравський. Його батько Євген Платонович був відомим українським патріотом, родом з Поділля, воював в армії УНР, а в часи панування поляків на Волині бачимо його серед активних діячів українського життя 20-30-х років, членом Товариства ім. Петра Могили.

Праця в театрі захоплювала Наталю Солошенко-Тиравську, їй вона віддавала весь свій час. Волинський український театр був тоді серед тих вогнищ національного життя нашої землі, яке справді зігрівало й освітлювало душі волинян, будило їх національну свідомість.

1944 року Наталя з чоловіком і батьками залишає рідну землю, виїжджає до Польщі, пізніше до Німеччини. Там включилась вона до театрального товариства "Вінета" в Берліні, там дочекалась кінця війни, і там, під розривами бомб, народила свою старшу донечку.

Будучи в таборі переміщених осіб в Майн-Кастлі, коло Франкфурту, вона продовжує театральну діяльність, на цей раз вже як балетмейстер. Емігрантські табори Німеччини були неодноразовими свідками виступу юних митців під керівництвом Наталі Солошенко-Тиравської.

Молодий балетмейстер з родиною переселяється з табору Ді-Пі 1949 року до п'ятого континенту, і тут, в Сіднеї, продовжує свою працю український народний балет під проводом Наталі Тиравської. Від самих початків діяльності на п'ятому континенті було багато труднощів — розсіяність українських поселенців у великому місті, брак власного приміщення, костюмів і інше. Проте вони не зупинили прагнення української молоді творити українське танцювальне мистецтво, а їх керівника — повністю віддавати свій великий талант балетмейстра-хореографа юним митцям.

Незабаром серед етнічних груп Австралії ансамбль під її керівництвом вів перед в хореографічному мистецтві, здобув широку славу серед австралійської публіки, визнання і нагороди. "Незаперечною заслугою хореографа Наталі Солошенко-Тиравської — читаємо в одному з документів, — є те, що, передаючи молодому поколінню велику любов до нашої рідної культури, до нашого танцювального мистецтва, вона стежила за високим рівнем виконання, і тим самим пропагувала український танець в його найкращій формі". Вагомим доказом того, що ансамблю вдавалося досягти того рівня, є свідчення численних запрошень австралійських і новозеландських ансамблів провести для них курси українського танцю.

Український ансамбль "Веселка", яким керувала Наталя Тиравська, здобуває заслужену славу на австралійському континенті. Десятки концертних виступів від першого травня 1965 року на Святі матері у передмісті Сіднею, по всіх великих містах Австралії, Канади і Америки.

Під час святкування 40-річчя ООН, австралійська місія при цій організації запросила ансамбль "Веселка" разом з хором "Чайка" з Мельбурна дати величавий концерт в будинку цієї всесвітньої організації.

Але найбільшим щастям в мистецькому житті видатної мисткині була триумфальна поїздка її знаменитого хореографічного ансамблю "Веселка" по Україні.

Саме тоді віками уярмлена Мати-Батьківщина вставала з колін — свобода і незалежність стукали в наші двері, а українські мистецькі колективи з вільного світу допомагали усвідомити: хто — ми!

Сорок шість років творчої праці на ниві українського хореографічного мистецтва в біографії нашої видатної землячки Наталі Тиравської. Її творче життя — це час вічних пошуків, знахідок і втрат, бо ж без останнього не буває справжнього мистецтва, як і не буває радостей без печалей. В день її сімдесятиріччя прийшло заслужене визнання з рідної землі, якій віддала все своє життя видатна дочка України, пані Наталя Солошенко-Тиравська. В березні 1994 року Міністр культури України Іван Дзюба направив ювілярці вітання такого змісту: "Почесного Консула України пані Зіну Ботте ласкаво просимо від нашого імені сердечно поздоровити пані Наталю Тиравську — справжню подвижницю на ниві української культури, яка так глибоко зацікавлена, і так багато зробила для розпросторення рідного мистецтва на світових обширах — з славним ювілеєм — 70-літтям".

Всі ці роки в далекій Австралії, поруч своєї мистецької безкорисливої праці, проявила вона себе і на широкій громадській ниві. Була довгий час культурно-освітнім референтом Союзу Українських Організацій Австралії, Об'єднання українських громад Нової Південної Валії, редактором української радіогодини на етнічному радіо в Сіднеї.

«Моє мистецтво, — писала наша славетна землячка, — скромний вінок з найкращих квітів мого саду — життя до ніг матері — України».

Рожко В. Мадонна нашої духовності / В. Рожко // Солошенко-Тиравська Н. Триумф української Терпсихори : спогади. – Луцьк, 1999. – с. 4-7.

Солтис Михайло (1918 – 1944)

Солтис Михайло (псевдо Черкас) – український військовий діяч. Народився 31 серпня 1918 року в с. Жидичин Ківерцівського району Волинської області. Навчався в українській гімназії у Луцьку, 1936-38 – у школі «Маслосоюзу» в Стрию. Член Організації українських націоналістів (з 1938). 1938-39 працював у кооперативі на Поліссі. На початку 1939 заарештований польською поліцією за приналежність до ОУН. У вересні того ж року втік із в'язниці й переїхав до Берліна. Після розколу ОУН із 1940 – на боці А. Мельника. У червні 1941 Солтис у складі похідних груп діяв на Черкащині і Кіровоградщині. З 1942 – член Волинської крайової ексекютиви ОУН(М). Наприкінці 1942 організував партизанський відділ ОУН(М) в околицях Луцька, займався пропагандистською роботою. У серпні 1943 провів переговори (не санкціоновані ПУН) з шефом поліції Волині і Поділля доктором Піцом, і в порозумінні з ним створив Український легіон самооборони. Очолив штаб легіону. Влітку 1944 Солтис виступив з ініціативою підписання угоди з Армією Крайовою (АК) про взаємний ненапад. Рішучий протест Солтиса у зв'язку з намаганням використати УЛС у придушенні Варшавського повстання 1944 та контакти з польським рухом Опору спричинилися до його арешту гітлерівськими спецслужбами. Подальша доля Солтиса невідома. Згідно з найпоширенішою версією його було розстріляно в серпні 1944 року.

Довідник з історії України (А-Я) : Посібн. для серед. загальноосв. навч. закл. / За заг. ред. і підков. Р. Шуста. – 2-ге вид., доопр. і доповн. – К. : Генеза, 2001. – 1136 с.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Беземський Г. Степан Мазурець – провідник юнацтва ОУН Волині / Г. Беземський // Народна справа. – 2008. – 24 лип.
2. Вернидубов О. Олицький історичний музей : історія і перспективи / О. Вернидубов, Л. Криштапук, О. Златогорський // Минуле й сучасне Волині та Полісся. Олика і Радзивілли в історії Волині та України. Матеріали XVIII Волин. наук.-практ. історико-краєзн. конф. : Наук. зб. – Луцьк, 2006. – С. 132-134
3. Гламазда Д. Життя для інших / Д. Гламазда // Вільним шляхом. – 2004. – 26 черв.; 3 лип.
4. Гуменюк Н. Політ над пеклом : [спогади Віри Федорівни, сестри С. Мазурця] / Н. Гуменюк // Віче. – 2006. – 1-7 червня
5. Гупало С. Академік Михайло Кравчук : [нарис] / С. Гупало // Гупало С. Привид замку Радзивіллів. К., 2003. – с. 153-157
6. Гупало С. Олика – родинне гніздо князів Радзивіллів / С. Гупало // Минуле й сучасне Волині та Полісся. Олика і Радзивілли в історії Волині та України. Матеріали XVIII Волин. наук.-практ. історико-краєзн. конф. : Наук. зб. – Луцьк, 2006. – С. 49
7. Гупало С. У дюнах людської злоби: Габріеля Запольська. Польський класик родом із Волині / С. Гупало // День. – 2004. – 9 жовт. – с. 4
8. Гура А. Сторінки історії Олики / А. Гура // Минуле й сучасне Волині та Полісся. Олика і Радзивілли в історії Волині та України. Матеріали XVIII Волин. наук.-практ. історико-краєзн. конф. : Наук. зб. – Луцьк, 2006. – С. 140-142
9. Довідник з історії України (А-Я) : Посібн. для серед. загальноосв. навч. закл. / За заг. ред. і підков. Р. Шуста. – 2-ге вид., доопр. і доповн. – К. : Генеза, 2001. – 1136 с.
10. Жовтянський А. С. За нами йшли / А. С. Жовтянський // Радянська Волинь. – 1987. – 22 груд.
11. Заяць А. Соціально-економічне становище Олики у XVI – першій половині XVII ст. / А. Заяць // Минуле й сучасне Волині та Полісся. Олика і Радзивілли в історії Волині та України. Матеріали XVIII Волин. наук.-практ. історико-краєзн. конф. : Наук. зб. – Луцьк, 2006. – С. 28
12. Коротаєва Л. О. Князівський рід Радзивіллів в історії Волині / Л. О. Коротаєва. – Луцьк, 2005. – С.23
13. Любецька Н. Видатний рід Радзивіллів в історії Волині / Н. Любецька // Минуле й сучасне Волині та Полісся. Олика і Радзивілли в історії Волині та України. Матеріали XVIII Волин. наук.-практ. історико-краєзн. конф. : Наук. зб. – Луцьк, 2006. – С. 53
14. Магдиш І. Шлях до князів Острозьких і Сангушків [електронний ресурс] : Незалежний культурологічний часопис «І». – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n49texts/shliax-ostrozki.htm>. - Загол. з екрану.
15. Наумчук М. Видатний мовознавець : [П. К. Волинський] / М. Наумчук // Ленінський шлях. – 1968. – 6 червня

16. Овчаренко Н. І. Волинський Микола / Н. І. Овчаренко // Енциклопедія сучасної України. – 2006. – Т. 5. – С. 70.
17. Ольшевський І. Знати, любити, вміти : Петро Волинський / І. Ольшевський // Волинь літературна. – Луцьк, 2005. – Вип. 2. – С. 4-6.
18. Павленко Г. Борці за волю: [Тихін Гребінь] / Г. Павленко // Ленінським шляхом. – 1987.
19. Пилипчук С. Подвиг / С. Пилипчук // Вільним шляхом. – 2008. – 8 трав.
20. Пінчук О. Родом з Олики : [П. К. Волинський] / О. Пінчук // Ленінський шлях. – 1988. – 10 квіт.
21. Рожко В. Мадонна нашої духовності / В. Рожко // Солошенко-Тиравська Н. Тріумф української Терпсихори : спогади. – Луцьк, 1999. – с. 4-7.
22. Скарби душі Степана Радіона: життя без білих плям // Літопис Волині. – Вінніпег, 1992. – Ч. 17-18. – С. 116-122.
23. Сулік А. Деякі цікаві легенди та факти з історії князівського роду Радзивіллів / А. Сулік // Минуле й сучасне Волині та Полісся. Олика і Радзивілли в історії Волині та України. Матеріали XVIII Волин. наук.-практ. історико-краєзн. конф. : Наук. зб. – Луцьк, 2006. – С. 62
24. Упокоївся в Бозі Митрополит Анатолій Дублянський / А. Жуковський // Літопис Волині. – Вінніпег, 1999. – Ч. 19-20. – С. 278-280
25. Юшковець П. Крізь терни і грози : [інтерв'ю з А. С. Жовтянським] / П. Юшковець // Ленінським шляхом. – 1987. – 25 груд.
26. Юшковець П. Людям – правду: Про А. С. Жовтянського / П. Юшковець // Ленінським шляхом. – 1989. – 5 трав.